

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง วันสำคัญทางพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
2. วันสำคัญทางพุทธศาสนา
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน
4. แผนการจัดการเรียนรู้
5. ดัชนีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ
6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กรมวิชาการ (2546 : 7-17) ได้กำหนดควิสัยทัศน์ คุณภาพผู้เรียน และสาระการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษาพร้อมที่จะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วม และเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบ โดยนำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อการตัดสินใจในการเป็นพลเมืองดี
2. ได้บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่นและประเทศชาติ การเรียนการสอนต้องใช้ข้อมูลความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติ และระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน
3. ผู้เรียนอภิปรายประเด็นปัญหาพร้อมสมัยร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ สามารถแสดงจุดยืนในค่านิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้เรียน

4. การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูง ในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้งท้าทาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหมาย ได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ ทุกมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีการจัดเตรียม โครงการงานที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเป็นจริงของสังคมที่ให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้ในการดำเนินชีวิต

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ ที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม และมีสาระการเรียนรู้เป็นการกำหนดองค์ความรู้ที่เป็นเนื้อหาสาระครอบคลุมการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 12 ปี และเพื่อให้สถานศึกษา ครู ผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องสามารถจัดทำหลักสูตรได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียนและเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดทำสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระเป็นช่วงชั้น พร้อมทั้งกำหนดรายละเอียดที่จำเป็นเกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาไว้อย่างชัดเจน (กรมวิชาการ, 2544 : 1-9) กำหนดว่ากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จะต้องเรียนทั้งนี้เพราะกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันบน โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจซึ่งแตกต่างกัน อย่างหลากหลาย การปรับตัวเองกับบริบทสภาพแวดล้อม ทำให้เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ มีความสามารถทางสังคมมีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยให้ผู้เรียนเกิด ความเจริญงอกงามในแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านความรู้

กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด และหลักสำคัญ ๆ ในสาขาวิชาต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษาและสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น โดยจัดการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการ หรือสหวิทยาการ

2. ด้านทักษะและกระบวนการ

ในการเรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ผู้เรียนควรได้พัฒนากระบวนการต่าง ๆ จนเกิดทักษะและกระบวนการ ดังนี้

2.1 ทักษะการคิด เช่น การสรุปความคิดการแปลความการวิเคราะห์หลักการ และการนำไปใช้ตลอดจนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.2 ทักษะการแก้ปัญหา ตามกระบวนการทางสังคมศาสตร์กระบวนการสืบสอบ เช่น ความสามารถในการตั้งคำถาม และตั้งสมมติฐานอย่างมีระบบการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การทดสอบสมมติฐาน และสรุปเป็นหลักการ

2.3 ทักษะการเรียนรู้ เช่น ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลความรู้ โดยการอ่าน การฟัง และการสังเกตความสามารถในการสื่อสาร โดยการพูด การเขียนและการนำเสนอ ความสามารถในการตีความ สร้างแผนภูมิแผนที่ ตารางเวลาและการจัดบันทึก รวมทั้งการใช้ เทคโนโลยี และสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้

2.4 ทักษะกระบวนการกลุ่ม เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำ และผู้ตามในการทำงานกลุ่มมีส่วนในการกำหนดเป้าหมายการทำงานของกลุ่ม ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบสร้างสรรค์ผลงาน ช่วยลดข้อขัดแย้งและแก้ปัญหาของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านเจตคติและค่านิยม

กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน

4. ด้านการจัดการและการปฏิบัติ

กิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะค่านิยม และเจตคติที่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยไปใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

5. วิสัยทัศน์

5.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษา พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ โดยนำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อการตัดสินใจในการเป็นพลเมืองที่ดี

5.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้บูรณาการสรรพความรู้กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่น และประเทศชาติ การเตรียมการสอนต้องใช้ข้อมูลความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่นประเทศชาติ และระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

5.3 ผู้เรียนได้อภิปรายประเด็นปัญหาร่วมสมัยร่วมกับเพื่อน และผู้ใหญ่สามารถแสดงจุดยืนในค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของตนเอง

5.4 การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้ง ทำทาบ ผู้สอนปฏิบัติต่อผู้เรียน ที่จะให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีความหมายให้ผู้เรียนได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้ มาประยุกต์ใช้ทุกสาขาวิชาเป็นต้น

5.5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีการจัดเตรียม โครงการงานที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม ที่ให้ผู้เรียน ได้นำสิ่งที่เรียน ไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิตพื้นฐานแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

6. คุณภาพของผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระพื้นฐานที่ผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยศาสตร์สาขาต่าง ๆ หลายแขนง มีลักษณะเป็นพหุวิทยาการ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดงบทบาท และความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสภาพแวดล้อม

7. การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่น ได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลา ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมรวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

7.1 ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน

7.2 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4-5 ชั่วโมง

8. สิ่งที่ได้เรียนรู้

8.1 ได้เรียนรู้และศึกษาความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

8.2 ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้พัฒนาตนเองเป็นพลเมืองที่ดี คุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ

8.3 ได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาไทยมีความภูมิใจในความเป็นไทยประวัติศาสตร์ของชาติไทย

8.4 ได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมที่ดีในการบริโภคเลือกและตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสม

8.5 ได้เรียนรู้ในการเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง

ชี้นำตนเองได้และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในสังคมได้ตลอดชีวิต

มาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละสาระดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐานที่ ส 1.1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรม ของพุทธศาสนา หรือ ศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมของศาสนาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

มาตรฐานที่ ส 1.2 ยึดมั่นในศีลธรรม การทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และ ศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ

มาตรฐานที่ ส 1.3 ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและธำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของ เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ของ ระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐาน ของความเป็นเหตุเป็นผลมาวิเคราะห์ เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในแง่ ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นชาติไทย วัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยมีความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ ของสรรพสิ่ง ที่ปรากฏในระหว่างที่ซึ่งมีผลต่อกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือ ทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ อันจะนำไปสู่การใช้และการจัดการอย่างมี ประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรมและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อ การพัฒนาที่ยั่งยืน

วันสำคัญทางพุทธศาสนา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ให้ความสำคัญของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงกำหนดวิชาสังคมศึกษาเป็นกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือในการ เรียนรู้ โดยกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งสนองนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงกำหนดเนื้อหาสาระไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2544, 25)

1. วันมาฆบูชา

วันมาฆบูชา เป็นวันสำคัญทางราชการถือว่าเป็นวันหยุดราชการเพื่อให้พุทธศาสนิกชน ได้ไปทำบุญวันมาฆบูชา คือ วันเพ็ญเดือนสาม เป็นวันที่พระจันทร์เสวยมาฆฤกษ์เดือนสามนี้ตรงกับ เดือนกุมภาพันธ์ วันมาฆบูชา ถือเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา เพราะมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น 4 อย่าง คือ

- 1.1 เป็นวันที่พระอรหันต์สาวก 1,250 รูป มาประชุมพร้อมกันที่ เวฬุวันมหาวิหาร กรุงราชคฤห์
- 1.2 พระอรหันต์สาวกล้วนเป็นภิกษุที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้ทั้งสิ้น
- 1.3 พระสาวกที่มาชุมนุมกันนั้นมิได้มีการนัดหมาย แต่มาพร้อมกันโดยบังเอิญ
- 1.4 วันที่มาชุมนุมเฝ้าพระพุทธเจ้า เป็นวันมาฆบูชา คือ วันพระจันทร์เสวยฤกษ์มาฆะ เต็มบริบูรณ์

2. วันวิสาขบูชา

วันวิสาขบูชา ตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือราวเดือนพฤษภาคม แต่หากตรงกับปৌรณิมาส คือ มีเดือน 8 สองหน วันวิสาขบูชาจะเลื่อนไปเป็นวันขึ้น 15 ค่ำ กลางเดือน 7 หรือราวเดือนมิถุนายน วิสาขบูชา ย่อมาจากคำว่า “วิสาขปรณมิบูชา” แปลว่า การบูชาพระในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ (คือ เดือน 6) ซึ่งมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น 3 ประการ ในวันวิสาขบูชา ดังนี้

1. เป็นวันประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะ ณ ลุมพินีสถาน เมื่อวันเพ็ญเดือน 6 ตรงกับวันสุรขึ้น 15 ค่ำ ปีกอ ก่อนพุทธศักราช 80 ปี
2. เป็นวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ อนุตรสัมโพธิญาณ ณ ร่มพระศรีมหาโพธิ์บัลลังก์ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เมื่อวันเพ็ญเดือน 6 ก่อนพุทธศักราช 45 ปี การตรัสรู้หรือยัสสัจจ์ คือ ของจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ของพระพุทธเจ้า เป็นการตรัสรู้อันยอดเยี่ยม ไม่มีผู้เสมอเหมือน วันตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า จึงจัดเป็นวันสำคัญ เพราะเป็นวันที่ให้เกิดมีพระพุทธเจ้าขึ้นในโลกชาวพุทธทั่วไป จึงเรียกวันวิสาขบูชาว่า วันพระพุทธ (เจ้า) อันมีประวัติว่าพระมหานรุษทรงบำเพ็ญเพียรต่อไป

3. เป็นวันปรินิพพานของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ ร่มไม้รัง (ต้นสาละ) คูในศาลาโนทยานของมัลลกะศรัย โกธัมมิกกุสินารา เมื่อวันเพ็ญเดือน 6 ก่อนพุทธศักราช 1 ปี วันที่พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน (ดับสังขารไม่กลับมาเกิดสร้างชาติ สร้างภพอีกต่อไป) การปรินิพพานของพระพุทธเจ้า ก็ถือเป็นวันสำคัญของชาวพุทธทั่วโลกเพราะชาวพุทธทั่วโลกได้สูญเสียดวงประทีป ของโลก เป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่และครั้งสำคัญชาวพุทธทั่วไปมีความเศร้าสลดเสียใจและอาลัย สดุดะพรรณนา อันมีประวัติว่าเมื่อพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้และแสดงธรรมมาเป็นเวลานานถึง 45 ปี ซึ่งมีพระชนมายุได้ 80 พรรษา ได้ประทับจำพรรษา ณ เวฬุคาม ใกล้เมืองเวสาลี แคว้นวัชรี

3. วันอัฐมีบูชา

วันถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้า เป็นคำที่บุคคลทั่วไปเรียกขาน แต่ตามศัพท์ของพุทธศาสนาหรือฝ่ายสงฆ์เรียกว่า “วันอัฐมีบูชา” คือ การบูชาในคืนที่ 8 ซึ่งเป็นวันแรม 8 ค่ำ เดือน 6 ตามจันทรคติ ด้วยพระพุทธเจ้าเสด็จสู่พระปรินิพพาน เมื่อวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ครั้นถึงวันที่ 8 เป็นคืนอัฐมีจึงอัญเชิญพระบรมศพแห่ไปประดิษฐาน ณ มกุฏพันธเจดีย์

4. วันอาสาฬหบูชา

วันอาสาฬหบูชา เป็นวันที่สมเด็จพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้แสดงพระปฐมเทศนา หรือการแสดงพระธรรมครั้งแรก หลังจากที่ได้ตรัสรู้ได้ 2 เดือน เป็นวันที่เริ่มประดิษฐานพระพุทธศาสนา เนื่องจากมีองค์ประกอบของพระรัตนตรัยครบถ้วนคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นก่อนพุทธศักราช 45 ปี ในวันเพ็ญ (ขึ้น 15 ค่ำ) เดือน 8 คดวงจันทร์เสวยมาฆฤกษ์

วันอาสาฬหบูชามีเหตุการณ์สำคัญในทางพระพุทธศาสนาอยู่ 3 ประการคือ

4.1 เป็นวันแรกที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนา โดยการแสดงพระปฐมเทศนา คือ ธรรมจักกัปปวัตนสูตร ประกาศสัจธรรมอันเป็นองค์แห่งพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ที่พระองค์ตรัสรู้ ให้เป็นที่ประจักษ์แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย

4.2 เป็นวันแรกที่บังเกิดพระอริยสงฆ์สาวกขึ้นในโลก คือ พระโกณฑัญญะ เมื่อได้ฟังพระปฐมเทศนาจบ ได้ดวงตาเห็นธรรม ได้ทูลขออุปสมบท และพระพุทธเจ้าได้ประทานอุปสมบทให้ด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา ในวันนั้น

4.3 เป็นวันแรกที่บังเกิดพระรัตนตรัย คือ พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตน และพระสงฆ์รัตนะ ขึ้นในโลกอย่างสมบูรณ์

ในวันนี้พุทธศาสนิกชนต่างพากันมาน้อมระลึกพระรัตนตรัย ด้วยการไปชุมนุมตามพระอารามต่าง ๆ เพื่อกระทำการบูชาปฐมนิยัตถุ ได้แก่ พระธาตุเจดีย์ หรือพระพุทธปฏิมา เป็นพระอุโบสถ อย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยดอกไม้ ธูป เทียน เริ่มด้วยการสวดสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย เวียนเทียน และฟังธรรมเทศนา เช่นเดียวกับที่ปฏิบัติในวันวิสาขบูชา การแสดงธรรมในวันนี้ จะแสดงเทศน์ธัมมจักกัปปวัตนสูตร

วันอาสาฬหบูชาจึงเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนจะ ได้ร่วมกันน้อมระลึกถึงคุณพระรัตนตรัยศึกษา พระธรรมวินัยอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาให้เข้าใจอย่างถูกต้องตรงทางแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ผู้อื่นต่อไปชั่วกาลนาน

5. วันเข้าพรรษา

“เข้าพรรษา” แปลว่า “พักฝน” หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ต้องอยู่ประจำ ณ วัดใดวัดหนึ่งระหว่างฤดูฝน โดยเหตุที่พระภิกษุในสมัยพุทธกาล มีหน้าที่จะต้องจาริกโปรดสัตว์ และเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนแก่ประชาชนไปในที่ต่าง ๆ ไม่จำเป็นต้องมีที่อยู่ประจำ แม้ในฤดูฝน ชาวบ้านจึงตำหนิว่าไปเหยียบข้าวกล้าและพืชอื่น ๆ จนเสียหาย พระพุทธเจ้าจึงทรงวางระเบียบการจำพรรษาให้พระภิกษุอยู่ประจำที่ตลอด 3 เดือน ในฤดูฝน คือ เริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ของทุกปี ถ้าปีใดมีเดือน 8 สองครั้ง ก็เลื่อนมาเป็นวันแรม 1 ค่ำ เดือนแปดหลัง และออกพรรษาในวันขึ้น 15 ค่ำ

เดือน 11 เว้นแต่มีกิจธุระจำเป็นซึ่งเมื่อเดินทางไปแล้วไม่สามารถจะกลับได้ในวันเดิวนั้น ก็ทรงอนุญาตให้ไปแรมคืนได้ คราวหนึ่งไม่เกิน 7 คืนเรียกว่า สัตตาหะ หากเกินกำหนดนี้ถือว่าไม่ได้รับประโยชน์ แห่งการจำพรรษา จักว่าพรรษาขาด

6. วันออกพรรษา

ความสำคัญของ วันออกพรรษา ได้แก่ วันที่สิ้นสุดระยะการจำพรรษา คือ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ในวันนี้พระสงฆ์จะประกอบพิธีทำสังฆกรรม ซึ่งเรียกว่า วันมหาปวารณา คือ การเปิดโอกาสให้ภิกษุด้วยกันว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ทั้งนี้ เพราะในระหว่างพรรษานั้น พระสงฆ์บางองค์ อาจมีข้อบกพร่องที่จำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุง การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าวตักเตือนได้ เป็นวิธีที่จะรู้ถึงข้อบกพร่องของตน ทั้งนี้กระทำโดยเปิดเผย ไม่ถือเป็นเรื่องที่จะมาโกรธเคืองกันภายหลัง หรือเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยซึ่งกันและกัน

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวันออกพรรษานี้มีปฏิบัติ คือ

1. ประเพณีตักบาตรเทโว (วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หลังจากออกพรรษาแล้ว 1 วัน)
2. พิธีทอดกฐิน (ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 กำหนด 1 เดือน นับตั้งแต่วันออกพรรษา)
3. พิธีทอดผ้าป่า (ไม่จำกัดกาล)
4. ประเพณีเทศน์มหาชาติ (นิยมทำกันในวันขึ้น 8 ค่ำ หรือ วันแรม 8 ค่ำ กลางเดือน 12 ในบางท้องถิ่นอาจนิยมทำกันในเดือน 5 ต่อเดือน 6 หรือในเดือน 10)

เนื้อหาวันสำคัญทางศาสนา เป็นเรื่องที่ต้องการให้นักเรียนนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน จึงกำหนดให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยโครงงาน เพื่อให้นักเรียนได้กำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานของตนเองเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนา อันจะให้นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน

1. ความเป็นมาของโครงงาน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพุทธศักราช 2540 กำหนดให้รัฐจัดการศึกษาระดับพื้นฐานให้กับประชาชนไทยโดยทั่วถึง และมีคุณภาพไม่น้อยกว่า 12 ปี เพื่อยกระดับคุณภาพของประชาชนคนไทยให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และมีความสมบูรณ์ทางด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และปัญญา มีความรู้ มีคุณธรรม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ และปรับตัวเข้ากับสภาพเปลี่ยนแปลง พึ่งตนเองได้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข (จิราภรณ์ ศิริทวี, 2542 : 33)

ปัจจุบันครูต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนใหม่ เพราะในโลกยุคใหม่ผู้เรียนสามารถหาความรู้ได้จากแหล่งความรู้มากมายจากชีวิตประจำวัน จากสื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต จากพิพิธภัณฑ์ จากศูนย์วิทยาศาสตร์อื่น ๆ มากมายเด็กบางคนมีโอกาที่จะเข้าถึงแหล่งความรู้ได้มากกว่าครู ฉะนั้นครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ปรับบทบาทครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน ร่วมในการวางแผนการเรียน การปฏิบัติการทดลอง บางอย่างครูเรียนรู้ไปพร้อมกับศิษย์ได้ และบางเรื่องครูก็เรียนจากศิษย์ แต่สิ่งสำคัญที่ครูต้องมีเสมอคือ ความเป็นผู้มีคุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนและพัฒนาตามศักยภาพ (รุ่ง แก้วแดง. 2542 : 104-105) การสอนแบบโครงงาน (Project-Based Instruction) จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์นี้

2. แนวคิดเกี่ยวกับโครงงาน

ในปัจจุบัน โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในแทบทุกด้าน สารองค์ความรู้ใหม่ๆ ก้าวไปอย่างรวดเร็วและไม่หยุดยั้ง การให้การศึกษาและการเรียนรู้ต้องมีชีวิตอย่างเหมาะสม เป็นสิ่งที่จำเป็นที่เด็ก ๆ ต้องได้รับการฝึกให้รู้จักปรับตัว คือ ต้องรู้จักค้นคว้าเข้าใจถึงปัญหาต่าง ๆ และหาแนวทางแก้ไขอย่างถูกวิธี การสอนแบบโครงงานไม่ใช่เป็นเพียงการฝึกให้ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการเท่านั้น ผู้เรียนจะได้มีโอกาสในการพัฒนาทักษะ ทักษะคิด ซึ่งได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการสอนแบบโครงงาน ดังต่อไปนี้

จิราภรณ์ ศิริทวี (2542 : 34) กล่าวว่า การสอนแบบโครงงานเป็นการสอนให้นักเรียนรู้จักวิธีทำโครงการวิจัยเล็ก ๆ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ ระเบียบวิธีดำเนินการเป็นระบบ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ จุดประสงค์หลักของการสอนแบบโครงงานต้องการกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักสังเกต รู้จักตั้งคำถาม รู้จักตั้งสมมติฐาน รู้จักวิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อตอบคำถามที่ตนอยากรู้ รู้จักสรุป และทำความเข้าใจกับสิ่งที่ค้นพบ โครงงานอาจจัดในเวลาเรียน หรือนอกเวลาเรียนก็ได้

ถัดดา ภูเกียรติ (2543 : 48) กล่าวว่า โครงงานเป็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลาย ๆ สิ่งที่ย่อยรู้คำตอบให้ลึกซึ้งหรือเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ให้มากยิ่งขึ้น โดยใช้กระบวนการ วิธีการศึกษาอย่างมีระบบเป็นขั้นตอน มีการวางแผนในการศึกษาอย่างละเอียด ปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้ จนได้ข้อสรุปหรือผลสรุปที่เป็นคำตอบในเรื่องนั้น ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 4) การจัดกิจกรรมโครงงานเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เลือกและสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึกด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสามารถนำผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545 : 84) การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า และลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัด และความ สามารถของตนเอง ซึ่งอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการอื่นๆ ที่เป็นระบบไปใช้ในการศึกษาหาคำตอบในเรื่องนั้น ๆ ภายใต้อำเนำนำปรึกษาและความช่วยเหลือจากผู้สอนหรือผู้เชี่ยวชาญ เริ่มตั้งแต่การเลือกเรื่องหรือหัวข้อที่จะศึกษาการวางแผน การดำเนินงานตามขั้นตอนที่กำหนด ตลอดจนการนำเสนอผลงาน ซึ่งในการจัดทำโครงงานนั้น สามารถทำได้ทุกระดับชั้น อาจเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม จะกระทำในเวลาเรียนหรือนอกเวลาเรียนก็ได้

สุพล วังสินธุ์ (2543 : 12) การจัดกิจกรรมโครงงานเป็นการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เลือกและสร้างกระบวนการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถุ่มลึก และสามารถนำผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

3. ความหมายของโครงงาน

ในปัจจุบัน โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในแทบทุกด้าน สารองค์ความรู้ใหม่ๆ ก้าวไปอย่างรวดเร็ว และไม่หยุดยั้ง การให้การศึกษาและการเรียนรู้ต้องมีชีวิตเหมาะสม เป็นสิ่งจำเป็นที่เด็ก ๆ ต้องได้รับการฝึกให้รู้จักปรับตัว คือ ต้องรู้จักค้นคว้าเข้าใจถึงปัญหาต่าง ๆ และหาแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้องวิธีการสอนแบบโครงงาน ไม่ใช่เป็นเพียงการฝึกให้ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการเท่านั้น ผู้เรียนจะได้มีโอกาสในการพัฒนาทักษะ ทักษะคิด ซึ่งได้มีนักวิชาการศึกษาได้ให้ความหมายของการสอนแบบโครงงาน ดังต่อไปนี้

กล่อม พิมพ์สมาน (2542 : 3) กล่าวว่า “ โครงงาน หมายถึง กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าความรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองภายใต้การดูแลและให้คำปรึกษาของครูอาจารย์ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ตั้งแต่การเลือกหัวข้อที่จะศึกษา ค้นคว้า การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องดำเนินการวางแผน ออกแบบ ประดิษฐ์ สำนวณ ทดลอง เก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งการแปรผลสรุปผล การเขียนรายงานและการเสนอผลงาน ”

จิราภรณ์ ศิริทวี (2542 : 34) กล่าวว่า “ โครงงานเป็นการสอนให้นักเรียนรู้จักทำวิจัยเล็ก ๆ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ ระเบียบวิธีการดำเนินการเป็นระบบ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ จุดประสงค์หลักของการสอนแบบโครงงานต้องกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักสังเกต รู้จักการตั้งคำถาม รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อตอบคำถามที่ตนอยากรู้ รู้จักสรุปและทำความเข้าใจกับสิ่งที่ค้นพบ โครงงานอาจจัดทำในเวลาเรียนหรือนอกเวลาเรียนก็ได้ ”

ธีรนนท์ ดานนท์ (2542 : 38) กล่าวว่า การสอนแบบโครงงานเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรื่องที่ต้องการจะศึกษา

ด้วยตนเอง กำหนดประเด็นปัญหาขึ้นตามความสนใจ ใช้กระบวนการแก้ปัญหาในการศึกษาหาความรู้ และนำเสนอผลงานการศึกษาตามวิธีการของตนเองอย่างเป็นขั้นตอน

สุวิทย์ มูลคำ (2543 : 17) กล่าวว่า กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการอื่นใด ไปใช้ในการศึกษาหาคำตอบในเรื่องนั้น ๆ โดยมีครูผู้สอนคอยกระตุ้นแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนอย่างใกล้ชิดตั้งแต่การเลือกหัวข้อที่จะศึกษาค้นคว้า ดำเนินการวางแผน กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานและการนำเสนอผลงาน

ลัดดา ภูเกียรติ (2544 : 2) กล่าวว่า “ โครงการงานเป็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลาย ๆ สิ่งที่ยังไม่รู้คำตอบให้ลึกซึ้ง หรือเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ ให้มากขึ้น โดยใช้กระบวนการวิธีการศึกษาอย่างมีระบบเป็นขั้นตอน มีการวางแผนในการศึกษาอย่างละเอียดปฏิบัติงานตามแผนที่ได้วางไว้ จนได้ข้อสรุปหรือผลการสรุปที่เป็นคำตอบในเรื่องนั้น ๆ ”

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2544 : 161) กล่าวว่าโครงการงานเป็นการสอนให้ผู้เรียนได้รู้จักวิธีทำโครงการวิจัยเล็ก ๆ ลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะและสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพระเบียบวิธีดำเนินการเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์จุดประสงค์หลักของการสอนแบบโครงการงานต้องการกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักสังเกต รู้จักตั้งคำถาม รู้จักตั้งสมมติฐาน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองหรือตอบคำถามที่ตนเองอยากรู้ สามารถสรุปและทำความเข้าใจกับสิ่งที่ค้นพบ

กรมวิชาการ (2545 ข : 194) ให้ความหมายว่า โครงการงานเป็นการจัดการเรียนรู้วิธีหนึ่ง ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการค้นคว้า ลงมือปฏิบัติในลักษณะของการสำรวจค้นคว้าประดิษฐ์คิดค้นแก้ปัญหา ค้นหาคำตอบ เป็นกระบวนการค้นพบที่นำไปสู่การเรียนรู้ที่ต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผล

วิมลศรี สุวรรณรัตน์ (2547 : 6) กล่าวว่า โครงการงาน คืองานวิจัยเล็ก ๆ สำหรับนักเรียน เป็นการแก้ปัญหาหรือข้อสงสัยหาคำตอบโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หากเนื้อหาหรือข้อสงสัยเป็นไปตามวิชาใดจะเรียกว่าโครงการงานในรายวิชานั้น ๆ

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า โครงการงาน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรื่องที่ต้องการจะศึกษาด้วยตนเอง กำหนดประเด็นปัญหาขึ้นตามความสนใจ ใช้กระบวนการแก้ปัญหาในการศึกษาหาความรู้ โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือกระบวนการอื่นใด ไปใช้ในการศึกษาหาคำตอบในเรื่องนั้น ๆ โดยมีครูผู้สอนคอยกระตุ้นแนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนอย่างใกล้ชิด

4. ลักษณะสำคัญของโครงการ

มีผู้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของโครงการไว้ ดังนี้

จิราภรณ์ ศิริทวี (2542 : 35) ได้แบ่งโครงการออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. โครงการตามสาระการเรียนรู้ที่เป็นโครงการที่บูรณาการความรู้ ทักษะคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมในกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นพื้นฐานในการกำหนดโครงการและการปฏิบัติ
2. โครงการตามความสนใจ เป็นโครงการที่ผู้เรียนกำหนดขึ้นตามความถนัด ความสนใจ และความต้องการโดยการนำเอาความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมจากกลุ่ม สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มาบูรณาการกำหนดเป็นโครงการและการปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 4) สรุปลักษณะโครงการ ได้ดังนี้

1. เป็นเรื่องที่นักเรียนสนใจ สงสัย ต้องการหาคำตอบ
2. การเรียนรู้ที่มีกระบวนการ มีระบบครบกระบวนการ
3. เป็นการบูรณาการจัดการเรียนรู้
4. นักเรียนใช้ความสามารถหลายด้าน
5. มีความสอดคล้องกับชีวิตจริง
6. มีการศึกษาอย่างลุ่มลึก ด้วยวิธีการ และแหล่งข้อมูลหลากหลาย
7. เป็นการแสวงหาความรู้และสรุปความรู้ด้วยตนเอง
8. มีการกำหนดโครงการด้วยวิธีการที่เหมาะสมในด้านทักษะกระบวนการ และผลงานที่ค้นพบ ข้อค้นพบ หรือสิ่งที่ค้นพบ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
9. เป็นการศึกษาหาความรู้ในสิ่งที่ผู้เรียนถนัด สนใจอยากจะทำ และเป็นประโยชน์
10. เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดประสบการณ์ตรง
11. ครูมีหน้าที่เป็นผู้คอยกระตุ้น ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และคอยชี้แนะช่วยเหลือ

เมื่อเกิดปัญหา

12. มีการนำเสนอโครงการด้วยวิธีการที่เหมาะสม ในสิ่งที่ค้นพบ
13. สิ่งที่ค้นพบ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 ก : 4) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบโครงการ มีลักษณะกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง เป็นวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ที่ดำรงอยู่ เน้นการเรียนการสอนที่น่าจะมีบทบาทมากในยุคลิทธิรูปการศึกษานี้ เพราะลักษณะและ รูปแบบการเรียนรู้แบบ โครงการมีความสมบูรณ์ที่บูรณาการกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่วางแผนจนถึง การประเมินผล ดังลักษณะและรูปแบบโครงการ ดังต่อไปนี้

1. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ทักษะการเรียนรู้ของตนเองเต็มที่
2. เน้นพลังความอยากรู้ อยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน
3. เป็นคำตอบที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของผู้เรียน
4. โครงงานเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของทุกระดับวิชา
5. ผู้เรียนได้ศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถ่องแท้ ด้วยกระบวนการคิดและแก้ปัญหา
6. เรื่องที่ศึกษามาจากความสนใจของเด็กเอง โดยกำหนดเป็นประเด็น หรือคำถาม

ที่อยากรู้ขึ้นมาเอง

7. ครูไม่ใช่ผู้ถ่ายทอด หรือกำหนดกิจกรรมให้เด็กทำ
8. ครูทำหน้าที่เป็นเพียงที่ปรึกษาสำหรับเด็กโต ส่วนเด็กเล็กครูจะเป็นที่ปรึกษา

และผู้ชี้แนะอย่างใกล้ชิด

9. ส่งเสริมให้เด็กได้ฝึกฝนการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ
10. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นนักวางแผน นักแก้ปัญหาที่ใจเย็น และมีเหตุผล
11. เด็กสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ การค้นคว้า ปรึกษาหารืออภิปราย

ทดลอง

12. ที่สำคัญ คือ เด็กได้มีโอกาสพบทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวจากกระบวนการเรียนรู้ของเขาเอง

วิลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2544 : 209) ได้แบ่ง โครงงานออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. โครงงานตามสาระการเรียนรู้ เป็นโครงงานที่ผู้เรียนเลือกหัวข้อที่จะศึกษาจากหน่วยเนื้อหาที่เรียนในชั้นเรียนมากำหนดเป็นหัวข้อโครงงาน โดยบูรณาการความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ไปค้นคว้าในสาระการเรียนรู้ที่สนใจและจะเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เช่น ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องการใช้คำราชาศัพท์ แล้วสนใจที่จะศึกษาคำราชาศัพท์จากเรื่อง “ พระมหาชนก ” แล้วลงมือปฏิบัติ
2. โครงงานตามความสนใจ เป็นโครงงานที่ผู้เรียนสนใจจะศึกษาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ อาจเป็นเรื่องในชีวิตประจำวัน สภาพสังคม หรือประสบการณ์ที่ยังต้องการคำตอบข้อสรุป ซึ่งอาจอยู่นอกเหนือจากสาระการเรียนรู้ในบทเรียน แต่ใช้ประสบการณ์จากการเรียนรู้ไปแสวงหาคำตอบในเรื่องที่ผู้เรียนสนใจ เช่น ผู้เรียนสนใจว่า “ มดแดงทำรังบนต้นไม้ชนิดใดมากที่สุด ” นักเรียนวางแผนการสำรวจจนค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเอง และสนใจจะศึกษาวิธีเลี้ยงมดแดงบนต้นไม้ชนิดนั้นต่อไปก็ได้

5. ประเภทของโครงการ

ได้มีผู้แบ่งประเภทของโครงการ ดังนี้

กล่อม พิมพ์สมาน (2542 : 3-5) แบ่งโครงการเป็น 4 ประเภท ได้ดังนี้

1. โครงการประเภทการทดลอง

ลักษณะเด่นของโครงการประเภทนี้ คือ เป็นโครงการที่มีการออกแบบการทดลองเพื่อศึกษาผลของตัวแปรอีกตัวหนึ่ง โดยควบคุมตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจมีผลต่อตัวแปรที่ต้องการศึกษาไว้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง โครงการที่จะจัดเป็นโครงการประเภทการทดลองได้จะต้องเป็นโครงการที่มีการจัดกระทำกับตัวแปรต้น หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่า ตัวแปรอิสระ มีการวัดตัวแปรตามและควบคุมตัวแปรอื่น ๆ ที่ไม่ต้องการศึกษา โดยทั่ว ๆ ไป ขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการประเภทนี้จะประกอบด้วย การกำหนดปัญหา การตั้งจุดประสงค์ สมมุติฐาน การออกแบบ การทดลอง การดำเนินการทดลอง การรวบรวมข้อมูล การแปลผล และการสรุปผลเช่นศึกษาการเจริญเติบโตของไก่พันธุ์เนื้อด้วยสูตรอาหารชนิดต่าง ๆ ตัวแปรต้น คือสูตรอาหารชนิดต่าง ๆ ตัวแปรตาม คือการเจริญเติบโตของไก่พันธุ์เนื้อ ตัวแปรควบคุม คือปริมาณแสงและน้ำ ขนาดของไก่และเพศ การศึกษาความเข้มข้นของเกลือ มะนาว น้ำตาล ที่มีผลต่อการดองซิง ตัวแปรต้น คือ อัตราส่วนของเกลือ มะนาวและน้ำตาล ตัวแปรตาม คือ รสชาติ และสีของซิงดอง ตัวแปรควบคุม คือ ขนาดของภาชนะที่ใส่ซิง ปริมาณน้ำ และชนิดของซิง

2. โครงการประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูล

โครงการประเภทนี้ แตกต่างจากโครงการประเภทแรกตรงที่ไม่มีการจัดหรือกำหนดตัวแปรอิสระที่ต้องการศึกษาเหมือน โครงการประเภทการทดลอง โครงการประเภทสำรวจและรวบรวมข้อมูลนี้ผู้ทำโครงการเพียงต้องการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาจำแนกเป็นหมวดหมู่ และนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เห็นลักษณะหรือความสัมพันธ์ในเรื่องที่ต้องการศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้นการสำรวจและรวบรวมข้อมูลนี้ อาจทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น การออกไปเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม ซึ่งบางเรื่องก็สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ต้องการในห้องถ้ำหรือในสถานที่ต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษากันคว้าได้ทันที ในขณะที่ออกไปปฏิบัติการโดยไม่ได้นำวัสดุตัวอย่างกลับมามีวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการอีก เช่น การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของอากาศในห้องถ้ำ การสำรวจมลพิษของอากาศในแหล่งต่าง ๆ ในบางครั้งการออกภาคสนามก็เพื่อเก็บตัวอย่างมาทดลองหรือวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ เพราะไม่สามารถทดลองหรือวิเคราะห์ได้ทันทีในขณะที่ออกภาคสนาม เช่น การศึกษาบางประการของสารที่สกัดได้จากเปลือกทุเรียน การสำรวจคุณภาพน้ำและดินในห้องถ้ำ

3. โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์

โครงการประเภทนี้ เป็นโครงการที่เกี่ยวกับการประยุกต์ ทฤษฎี หรือหลักการ มาประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ หรืออุปกรณ์เพื่อประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นการประดิษฐ์ของใหม่ ๆ หรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของเดิมที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นได้ โครงการประเภทนี้ ได้แก่ เครื่องเค้นการให้น้ำเกลือคนไข้ เครื่องชั่งน้ำหนักแรงดันน้ำ เครื่องมือหาปริมาณออกซิเจนในน้ำ เครื่องมือวัดความแรงเนื่องจากแรงโน้มถ่วงของโลก เครื่องตัดโฟมด้วยคลื่นไมโครมอย่างง่าย

4. โครงการประเภททฤษฎี

โครงการประเภทนี้ เป็นการนำเสนอทฤษฎีหลักการ หรือจินตนาการของตนเอง เพื่อมาอธิบายปรากฏการณ์ใหม่ ส่วนใหญ่เป็นโครงการทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เช่น เกษตรทฤษฎีใหม่ ทฤษฎีของจำนวนกฎทางฟิสิกส์ และทางเคมี

จิราภรณ์ ศิริทวี (2542 : 33-38) แบ่งโครงการออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. โครงการประเภทสำรวจ (Survey Research Project) โครงการประเภทนี้ไม่

กำหนดตัวแปร การเก็บรวบรวมข้อมูลอาจเป็นการสำรวจในภาคสนาม หรือในธรรมชาติ หรือนำมาศึกษาในห้องปฏิบัติการ นอกจากนั้นการสำรวจรวบรวมข้อมูลอาจบ่งชี้ที่มาของปัญหาเพื่อนำไปศึกษาทดลองต่อไป

ตัวอย่างหัวข้อโครงการประเภทสำรวจ

- 1.1 การสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการสอนแบบโครงการ
- 1.2 การสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนร่วมกัน
- 1.3 การสำรวจรูปทรงเรขาคณิตของใบพืชชนิดต่าง ๆ

2. โครงการประเภททดลอง (Experimental Research Project) เป็นโครงการที่มี

ลักษณะการออกแบบทดลอง เพื่อการศึกษาผลของตัวแปรหนึ่งโดยควบคุมตัวแปรอื่น ๆ โครงการประเภทนี้นักเรียนจะเริ่มตั้งแต่กำหนดคำถามที่ต้องการคำตอบ ตั้งสมมติฐาน กำหนดแหล่งข้อมูลที่จะศึกษา ปฏิบัติการหาข้อมูลเพื่อตอบคำถาม รวบรวมข้อมูลนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้ ขั้นตอนปฏิบัติเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อย่างสมบูรณ์

ตัวอย่างหัวข้อโครงการประเภททดลอง

- 2.1 การผลิตเครื่องสำอางจากกล้วย
- 2.2 การทำยาฆ่าแมลงที่สกัดจากสะเดา

184465

กร
300.704
2551
ค.
2551

25

3. โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์ (Invention Research Project) โครงการประเภทนี้เป็นการประดิษฐ์สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เครื่องมือ เครื่องใช้ หรืออุปกรณ์เพื่อใช้สอยต่าง ๆ สิ่งประดิษฐ์นี้อาจคิดขึ้นใหม่หรือปรับปรุง จากของเดิม มีการกำหนดตัวแปรที่จะศึกษา และทดสอบประสิทธิภาพของ ชิ้นงานด้วย

ตัวอย่างโครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์

3.1 เครื่องแยกกากผลไม้

3.2 เครื่องดักแมลงวัน

4. โครงการประเภทพัฒนาผลงาน (Developmental Research Project) โครงการประเภทนี้เป็นการศึกษาเพื่อฝึกฝน หรือพัฒนาชิ้นงานให้สามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

สรุปได้ว่า ประเภทของโครงการ แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ โครงการประเภทการทดลอง โครงการประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูล โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์และโครงการประเภททฤษฎี งานวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเลือกโครงการประเภทสำรวจ เพราะโครงการเพียงต้องการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาจำแนกเป็นหมวดหมู่ และนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เห็นลักษณะหรือความสัมพันธ์ในเรื่องที่ต้องการศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การออกไปเก็บรวบรวมข้อมูล ที่วัดโคกยาง โดยให้นักเรียนออกไปฝึกภาคสนาม โดยให้นักเรียนศึกษากระบวนการเรียนรู้แบบโครงการเชิงสำรวจ เป็นการรู้โดยการปฏิบัติจริง สามารถนำความรู้ที่ได้ปฏิบัติเป็นขั้นตอนได้อย่างถูกต้อง

ตัวอย่างโครงการประเภทพัฒนาผลงาน

4.1 การพัฒนาเครื่องทำเส้นสลิ้ม

4.2 การพัฒนาพลังงานความร้อนของแก๊สชีวภาพมาใช้แทนพลังงานไฟฟ้า

ขั้นตอนการทำโครงงาน

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2544 : 20-21) เสนอขั้นตอนการทำโครงงาน ไว้ดังนี้

1. การคิดและเลือกหัวข้อเรื่องหรือปัญหาที่จะศึกษา
2. การวางแผนการทำโครงงาน
3. การลงมือทำโครงงาน

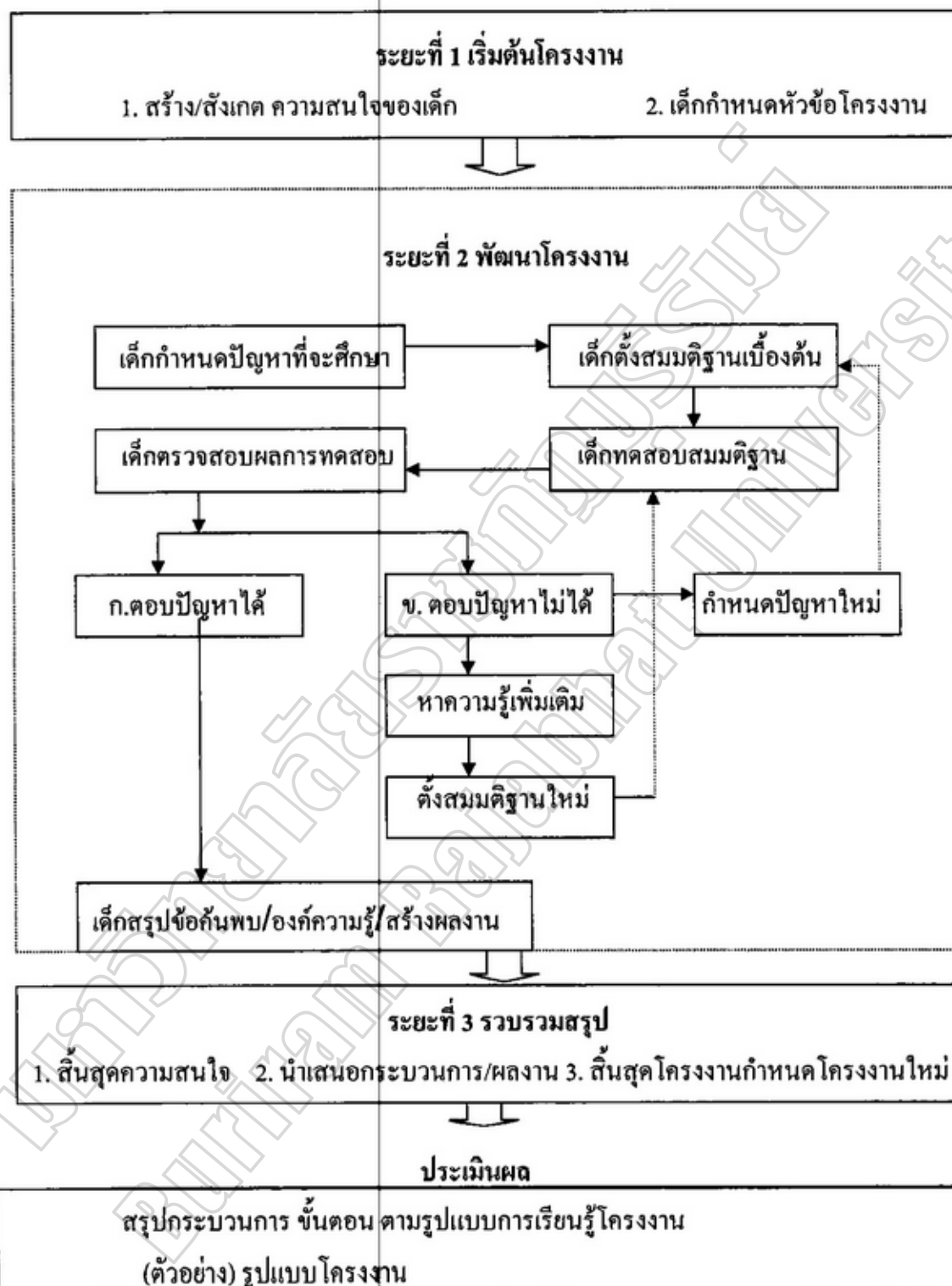
สรุปขั้นตอนการทำโครงงาน ดังภาพประกอบ 1 (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. 2544 : 24)

ภาพประกอบ 1 การจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการเรียนรู้แบบโครงงาน

กระบวนการของการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้แบบโครงงานสำหรับเด็กประกอบไปด้วยขั้นตอนใหญ่ ๆ ซึ่งเรียกว่า ระยะของ โครงงาน 3 ระยะ คือ (วัฒนา มัคคสมัน. 2528 : 26) ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงงาน ระยะที่ 2 พัฒนาโครงงาน ระยะที่ 3 รวบรวมสรุป

รายละเอียดของกิจกรรมแต่ละขั้นตอนของการเรียนรู้แบบ โครงงานดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ขั้นตอนของการเรียนรู้แบบโครงงาน

ที่มา : (สุคนธ์ สินธพานนท์. 2533 : 297. 98)

รูปแบบของโครงการ

1. ชื่อโครงการ

.....

2. หลักการและเหตุผล

.....

3. วัตถุประสงค์

.....

4. ผู้รับผิดชอบ

.....

5. ที่ปรึกษาโครงการ

.....

6. สถานที่ดำเนินงาน

.....

7. ระยะเวลาดำเนินงาน

.....

8. งบประมาณ

.....

9. วิธีการดำเนินงาน

.....

10. เครื่องมือที่ใช้

.....

11. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

.....

12. ความคิดเห็นของผู้ปกครอง

.....

13. ความคิดเห็นของครูผู้สอน

.....

แนวทางในการนำการเรียนรู้โดยโครงงานไปใช้ มีดังนี้

1. เนื้อหาสาระของเรื่องที่เรียนควรเหมาะสมกับวัย ประสบการณ์ วุฒิภาวะ
2. เวลาในการทำโครงงานไม่ควรยาวนานเกินไป สามารถยืดหยุ่นได้ คำนึงค่าและ

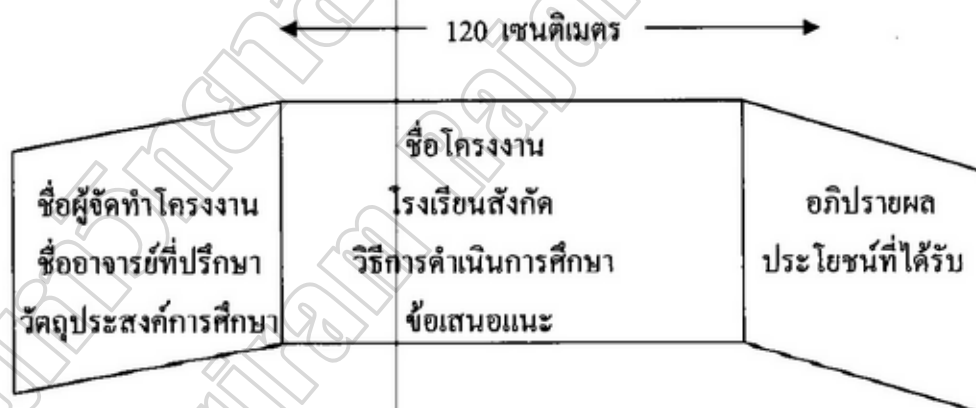
สัมฤทธิ์ผล

3. ควรเป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างองค์ความรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียนได้
4. เรียนรู้ในเรื่องที่หาวัสดุอุปกรณ์ได้ง่าย
5. เรียนรู้เรื่องที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
6. โครงงานสามารถทำได้ทุกสาระการเรียนรู้
7. ควรใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน
8. การเรียนรู้โดยโครงงานควรมีวิธีการศึกษา
9. คำนึงถึงความปลอดภัยในการทำงาน
10. ประเมินผลทั้งด้านคุณภาพของชิ้นงานและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ลัดดา ภูเกียรติ (2544 : 369) กล่าวถึง รูปแบบแผนผังของโครงงานตามมาตรฐาน
ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ตัวหรือแผ่นกลางของโครงงาน กว้าง 60 เซนติเมตร ยาว 120 เซนติเมตร

ส่วนที่ 2 ปีกของโครงงาน มี 2 ด้าน คือด้านซ้ายและด้านขวา มีขนาดเท่ากัน กว้าง
60 เซนติเมตร ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 ตัวอย่างแผนผังโครงงาน

11. การประเมินผลการทำโครงการ พิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

- 11.1 เกณฑ์ต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการทำให้ผู้เรียนทำโครงการ
- 11.2 โครงการของผู้เรียนแต่ละคนไม่ควรเอามาประกวดหรือเปรียบเทียบกัน
- 11.3 ควรพิจารณาด้วยความยุติธรรม
- 11.4 ควรพิจารณาว่าผู้เรียนสามารถทำโครงการได้สำเร็จตามที่วางแผนไว้เป็นสำคัญ

ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

เพื่อความสะดวก ผู้ประเมินอาจสร้างแบบประเมินเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความสำคัญของการจัดทำโครงการให้ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง □ ตามความคิดเห็นของท่าน

1. โครงการที่จัดทำขึ้น	☐ งานเดี่ยว	☐ งานกลุ่ม
2. การริเริ่มโครงการ	☐ ผู้เรียนริเริ่ม	☐ ผู้สอนช่วยแนะนำ
3. การพัฒนาตนเอง	☐ มี	☐ ไม่มี
4. การพัฒนางาน	☐ มี	☐ ไม่มี
5. ความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทเรียน	☐ สอดคล้อง	☐ ไม่สอดคล้อง
6. ประโยชน์ในชีวิตจริง	☐ มี	☐ ไม่มี

ตอนที่ 2 เนื้อหาของโครงการและการนำเสนอโครงการจัดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง □ ตามความคิดเห็นของท่าน

	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
เนื้อหาโครงการ					
1. ความถูกต้อง					
2. ความเหมาะสมในการใช้แนวคิด					
3. เลือกใช้ข้อมูลข่าวสารเหมาะสมตรงประเด็น					
4. มีการสรุปที่ชัดเจน					
5. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์					
กระบวนการทำงาน					
6. มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ					
7. มีการดำเนินการตามแผน					
8. มีการประเมินและปรับปรุงการดำเนินการ					
การนำเสนอโครงการ					
9. การรายงานสามารถสื่อความหมายได้					
10. ความสมบูรณ์ของข้อมูล					
11. ความเหมาะสมของรูปแบบที่ใช้นำเสนอ					
12. ข้อเสนอของโครงการบรรลุจุดประสงค์					

12. แนวทางการประเมิน

12.1 ทำไปพร้อม ๆ กัน

12.2 บัณฑิตกิจกรรมของผู้เรียน

12.3 เน้นการพัฒนาดนและการประเมินตนเอง

12.4 ให้ความสำคัญในการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน

12.5 มีการเก็บข้อมูลระหว่างปฏิบัติ

12.6 อยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์ในชีวิตจริง

12.7 เน้นคุณภาพของผลงาน

12.8 เน้นการวัดความสามารถในการคิดระดับสูง

12.9 วัดปฏิบัติสัมพันธ์เชิงบวก

12.10 สนับสนุนการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบร่วมกัน

ประเภทของโครงการงาน สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

โครงการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น

4 ประเภท ตามการได้มาซึ่งข้อมูล คือ (วิมลศรี สุวรรณรัตน์. 2547 : 19-22)

1. โครงการประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูล เป็นโครงการที่ไม่มีการกำหนดตัวแปรแต่เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วต้องมีการจัดกระทำกับข้อมูล

2. โครงการประเภททดลอง เป็นโครงการที่มีการกำหนดตัวแปรต้น ตัวแปรตาม และตัวแปรควบคุม

3. โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์ เป็นโครงการที่มีการกำหนดตัวแปรต้น ตัวแปรตามและตัวแปรควบคุม เหมือนกับโครงการประเภททดลอง แต่ผลที่ได้ออกมาเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ได้ทดสอบประสิทธิภาพการทำงานแล้ว

4. โครงการประเภททฤษฎี เป็นโครงการที่อธิบายปรากฏการณ์ หรือแนวคิดใหม่ ๆ อย่างมีเหตุผลและมีหลักฐานสนับสนุนที่เชื่อถือได้

1. โครงการสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประเภทการสำรวจและรวบรวมข้อมูลโครงการประเภทนี้ เป็นโครงการ เบื้องต้นที่นักเรียนควรจะเริ่มลงมือทำ เพราะง่ายเพียงแต่นักเรียนทำการรวบรวมข้อมูลที่มีอยู่แล้ว นำมาจำแนกให้เป็นหมวดหมู่ และนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เห็นลักษณะหรือความสัมพันธ์ในเรื่องที่ต้องการศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้นตัวอย่างโครงการสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประเภทสำรวจและรวบรวมข้อมูล เช่น

1.1 สำรวจศาสนพิธีที่ชาวจังหวัดเรานิยมปฏิบัติ

1.2 สำรวจพุทธศาสนสุภาษิต

1.3 สำนวนนักเรียนในห้องที่มีความขยันหมั่นเพียร

1.4 ศึกษาประเทศที่มีศาสนาและศิลปวัฒนธรรมใกล้เคียงกับประเทศไทย

โครงการประเภทนี้ เมื่อนักเรียนสำรวจและรวบรวมข้อมูลมาแล้ว ก็ควรจะนำมาจัดลำดับหมวดหมู่ให้เหมาะสมแก่การค้นหา และอาจจะนำเสนอในรูปแบบตาราง กราฟ แผนภูมิหรืออื่น ๆ ได้

2. โครงการสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประเภททดลอง โครงการประเภทนี้อาจดูเหมือนว่าเป็นงานของนักวิทยาศาสตร์ เพราะขั้นตอนการทำงานคล้ายกับการทำงานของนักวิทยาศาสตร์ คือ ต้องมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

2.1 กำหนดปัญหาที่จะศึกษา

- 2.2 ตั้งวัตถุประสงค์
- 2.3 ตั้งสมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้า
- 2.4 ออกแบบการทดลอง
- 2.5 ทำการทดลอง
- 2.6 รวบรวมและแปรผลการทดลอง
- 2.7 สรุปผล
- 2.8 นำเสนอข้อมูล

โครงการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภทการทดลองก่อนข้างปฏิบัติได้น้อย ส่วนใหญ่มักจะเป็นการทดลองเกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาในการผลิตสินค้าการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยบูรณาการความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และศิลปะ เช่น

1. ทดลองผลิตขนมพื้นบ้านที่มีในท้องถิ่น
2. ปรับปรุงสูตรการทำอาหารพื้นบ้าน
3. ชิมอดไฮเทค
4. ศึกษาการทำขนมตามประเพณีสารทเดือนสิบ

3. โครงการสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประเภทสิ่งประดิษฐ์โครงการประเภทสิ่งประดิษฐ์สำหรับโครงการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักเรียนสามารถสร้างโครงการออกมาในรูปของเอกสาร หนังสือ แบบจำลองเครื่องมือ เครื่องใช้ อาศัยหลักการทางคณิตศาสตร์ และภาษาไทย บูรณาการด้วยกัน ตัวอย่างโครงการ

- 3.1 ประดิษฐ์คู่มือนำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น
- 3.2 ประดิษฐ์แบบจำลองแสดงลักษณะภูมิศาสตร์ในท้องถิ่น
- 3.3 ประดิษฐ์แผนที่
- 3.4 ประดิษฐ์หนังสือนิทานพื้นบ้าน

4. โครงการกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประเภททฤษฎี เป็นโครงการที่ผู้ทำโครงการได้เสนอทฤษฎี หลักการหรือแนวความคิดใหม่ ๆ ซึ่งอาจอยู่ในรูปของสูตรหรือคำอธิบาย โดยผู้เสนอได้ตั้งกติกาหรือข้อตกลงขึ้นมาเอง แล้วเสนอทฤษฎี หลักการแนวความคิด หรือจินตนาการของตนเองตามกติกา หรือข้อตกลงนั้นหรืออาจใช้กติกาหรือข้อตกลงเดิมมาอธิบายสิ่งที่ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในแนวใหม่ ทฤษฎี หลักการแนวความคิดหรือจินตนาการที่เสนอขึ้นอาจจะใหม่ ยังไม่มีใครคิดมาก่อน หรืออาจขัดแย้งกับทฤษฎีเดิม หรือเป็นการขยายทฤษฎีหรือแนวความคิดเดิมก็ได้ การทำโครงการประเภทนี้จุดสำคัญอยู่ที่ผู้ทำต้องมีความรู้พื้นฐานในเรื่อง

นั้น ๆ อย่างดี จึงจะสามารถเสนอโครงการประเภทนี้ได้อย่างมีเหตุผลน่าเชื่อถือ โดยทั่ว ๆ ไป โครงการประเภทนี้มักเป็น โครงการทางคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ตัวอย่างโครงการประเภทนี้ ได้แก่ โครงการเรื่อง การอธิบายอวกาศแนวใหม่ หรือโครงการเรื่อง ทฤษฎีของจำนวนเฉพาะ เป็นต้น

แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้หรือเดิมเรียกว่า แผนการสอน เป็นการจัดโปรแกรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้วิชาใดวิชาหนึ่งไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นการวางแผนจึงต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ ไม่ว่าครูผู้สอนจะเคยมีประสบการณ์การสอนมาหลายปีแล้วก็ตาม ประโยชน์ที่ได้จากการวางแผนการจัดประสบการณ์เรียนรู้นั้นจะช่วยให้ครูรู้ว่า ในแต่ละคาบ แต่ละสัปดาห์ ครูจะสอนวิชาอะไร เรื่องอะไร เหตุใดจึงต้องสอน จะใช้วิธีการสอนอย่างไร มีอุปกรณ์แหล่งการเรียนรู้ครบถ้วนพอเพียงหรือไม่ ช่วยให้รู้ว่าประเมินผลนักเรียนด้วยวิธีการใด เมื่อครูได้เตรียมการล่วงหน้าแล้วจะช่วยให้เกิดความมั่นใจในการสอนมากขึ้น การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ก็จะดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น ประหยัดเวลา ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาได้ตามเป้าหมาย

1. ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการสอนไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2545 ข : 10) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า หมายถึง แผนการสอนที่ครูจะต้องใช้เป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการจัดประสบการณ์ จากที่หลักสูตรกำหนดมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ไว้ มาออกแบบวางแผนและดำเนินกิจกรรมการสอนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ สอดคล้องกับแนวทางและเจตนารมณ์ของหลักสูตร และต้องรวมสิ่งที่เด็กจะทำจริงในชีวิตประจำวัน มวลประสบการณ์ทั้งหลายให้เด็กกระทำเต็มตามศักยภาพของผู้เรียน

รุจิร ภูสาระ (2545 : 159) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้หมายถึง เครื่องมือที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนตามที่กำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่ม

บุรชัย สิริมหาสาร (2547 : 14) ได้กล่าวถึงความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนการสอนหรือการเตรียมการสอนไว้ล่วงหน้าก่อนที่จะทำการสอนแล้วจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ใครก็ตามที่จะทำการสอนในวิชานั้น ๆ สามารถใช้เป็นแนวทางในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ลัดดาวัลย์ พรหมสาขา ณ สกลนคร (2547 : 33) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่า เป็นการวางแผนจัดเตรียมรายละเอียดของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีระบบเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในแต่ละครั้งและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนการสอนไปสู่จุดหมายของการเรียนรู้ของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สุวิทย์ มูลคำ (2549 : 58) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าเป็นการเตรียมการสอนหรือกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านใด (สติปัญญา เจตคติ ทักษะ) จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีใด ใช้สื่อการเรียนการสอนหรือแหล่งเรียนรู้ใด และจะประเมินผลอย่างไร

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 1) กล่าวว่า แผนการสอน (Lesson Plan) คือ ผลการเตรียมการอย่างเป็นรูปธรรมของการแปลงหลักสูตรสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน แผนการสอนจึงเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน จะต้องให้ความสำคัญ มีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งเห็นภาพรวมและขั้นตอนของการดำเนินการที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถจัดทำแผนการสอน นิเทศ หรือบริการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

สรุปได้ว่า แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผน จัดเตรียมเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ จัดเตรียมสื่อ อุปกรณ์และเครื่องมือวัดผลประเมินผลที่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมที่จัดไว้ในแผน เพื่อให้ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ฝึกคิด แก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างถาวร แผนการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นหลักฐานเอกสารแสดงความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงของครูผู้สอน แผนการจัดการเรียนรู้จะแสดงถึงการเตรียมการล่วงหน้าของครูและการวางแผนการสอนในองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สอดคล้อง สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ บ่งชี้ถึงความเป็นมืออาชีพของครูการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งในวิชาชีพของความเป็นครู

2. ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการสอน เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นอย่างมีระบบ เพื่อให้ครูได้ใช้เป็นเครื่องมือจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้งให้บรรลุจุดประสงค์ แต่การสอนเป็นกระบวนการที่ละเอียดอ่อนซับซ้อน ยากที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างถ่องแท้ ตามจุดหมายที่ตั้งไว้ จึงจำเป็นที่ครูผู้สอนจะต้องศึกษาความรู้ด้านอื่น ๆ มาประกอบเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนเพื่อให้แผนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงเห็นว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญ ดังนี้

1. ทำให้ครูผู้สอนรู้เป้าหมายของการสอน และสอนอย่างมีขั้นตอนเป็นระบบเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด เพราะการทำแผนการสอนครั้งนี้ ได้พิจารณาอย่างรอบคอบถึงจุดหมาย เนื้อหาการดำเนินการสอน การวัดผลประเมินผล และได้ทำการทดลองสอน และแก้ไข ข้อบกพร่องเรียบร้อยแล้ว

2. ทำให้ครูผู้สอน สอนด้วยความมั่นใจ นักเรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน เพราะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมและเรียนด้วยความสนุกสนานนำประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตจริงได้

3. ช่วยให้ผู้สอนได้เตรียมอุปกรณ์สื่อการเรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหา

4. ช่วยให้ผู้เรียนศรัทธาในตัวครู ซึ่งได้เตรียมการสอนมาอย่างดีจึงสอนด้วยความมั่นใจ สนุกสนาน นักเรียนเกิดความพึงพอใจพร้อมที่จะปฏิบัติตาม และเกิดการเรียนรู้ได้ดี

5. ให้ความสะดวกในการบริหารโรงเรียน ในกรณีที่ครูไม่สามารถมาปฏิบัติงานได้ เช่น ป่วย ลา ไปราชการ ครูผู้สอนแทนสามารถนำแผนการสอนไปจัดกิจกรรมการสอนได้โดยง่าย

6. ช่วยให้ผู้สอนมีข้อมูลจะนำมาวิเคราะห์ หาทางปรับปรุงแก้ไข แผนการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 2) กล่าวถึงความสำคัญของแผนการสอนไว้ว่า การจัดทำแผนการสอนจะก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้

1. ก่อให้เกิดการวางแผนและการเตรียมการล่วงหน้า เป็นการนำเทคนิควิธีการสอนการเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยี และจิตวิทยาการเรียนการสอนมาผสมผสานประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ

2. ส่งเสริมให้ครูผู้สอนค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อ การวัดและประเมินผลตลอดจนประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำเป็น

3. เป็นคู่มือการสอนสำหรับตัวครูผู้สอนและครูที่สอนแทน นำไปใช้ปฏิบัติการสอนอย่างมั่นใจ

4. เป็นหลักฐานแสดงข้อมูลด้านการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนต่อไป

5. เป็นหลักฐานแสดงความเชี่ยวชาญของครูผู้สอน ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็นผลงานทาง วิชาการได้

ลำลี รักสุทธิ (2544 : 78) ได้ให้ความสำคัญของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ครู ได้ศึกษาหลักสูตร แนวการสอน วิธีการวัดผลประเมินผล ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและบูรณาการกับวิชาอื่น

2. ช่วยให้ครูสามารถจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน

3. เป็นเครื่องมือของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ

4. ผู้สอนสามารถใช้เป็นข้อมูลที่ต้องการ เทียบตรง เสนอแนะแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเพื่อนครูที่สอนวิชาอื่น

5. ใช้เป็นคู่มือสำหรับครูที่สอนแทน

6. เป็นการพัฒนาวิชาชีพและมาตรฐานวิชาชีพครูที่แสดงว่างานสอนต้องได้รับการฝึกฝนโดยเฉพาะมีเครื่องมือ และเอกสารที่จำเป็นสำหรับการประกอบวิชาชีพด้วย

สุพล วังสินธ์ (2536 : 6) กล่าวว่า แผนการสอนเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สรุปความสำคัญได้ ดังนี้

1. ช่วยให้เกิดการวางแผนวิธีสอน วิธีเรียนที่ดี เกิดจากการผสมผสานความรู้ และจิตวิทยาการศึกษา

2. ช่วยให้ครูมีคู่มือการสอนที่ทำด้วยตนเองล่วงหน้า ทำให้ครูมีความมั่นใจในการสอนได้ตามเป้าหมาย

3. ช่วยส่งเสริมให้ครูไม่ศึกษาหาความรู้ ทั้งหลักสูตรและการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลประเมินผล

4. ใช้เป็นคู่มือสำหรับครูที่สอนแทน

5. ช่วยเป็นหลักฐานแสดงข้อมูลที่ถูกต้อง เทียบตรง เป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษา

6. ช่วยเป็นผลงานทางวิชาการแสดงความชำนาญการและเชี่ยวชาญของผู้จัดทำ ชาญชัย อาจิณสมภาร (2540 : 17) กล่าวถึงความสำคัญของแผนการสอน ไว้ดังนี้

1. ความเจริญงอกงามทางการศึกษาของนักเรียนขึ้นอยู่กับการคัดเลือกเนื้อหาวิชา กิจกรรม ประสบการณ์และวิธีสอนที่คัดแปลงให้เข้ากับ ความสนใจ ความต้องการ ความสามารถ และระดับวุฒิภาวะ ครูที่วางแผนบทเรียนเป็นอย่างดีก็จะได้รับผลดีในการสอน

2. แผนการสอนรวมถึงการจัดทำกรอบของจุดมุ่งหมาย แล้วเลือกเนื้อหาวิชา ระเบียบ แบบแผน วัสดุอุปกรณ์และเทคนิคการประเมิน

3. การทำแผนการสอนเกี่ยวกับการคาดคะเนสิ่งที่เกิดขึ้น และเลือกประสบการณ์ที่จะเปลี่ยนให้เด็กได้ดี การคาดคะเนจึงช่วยให้เกิดการสอนที่ดี ซึ่งเป็นจุดหมายของครูผู้สอนทุกคน เป็นการกระตุ้นให้ครูเกิดความคิดสร้างสรรค์

4. แผนการสอนใช้เป็นคู่มือสำหรับครูฝึกสอน เพื่อไม่ให้ลืมเนื้อหาวิชา ลำดับการสอน แผนการสอนจึงเปรียบเสมือนผู้เตือน

5. แผนการสอนช่วยให้ครูมีระบบระเบียบในการสอนจำเป็นต้องมีการจัดวางแผนให้ดี โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างเวลาและเนื้อหา

6. แผนการสอนจะช่วยเป็นตัวป้องกันไม่ให้ออกนอกเนื้อหาวิชา

7. แผนการสอนทำให้เกิดความมั่นใจ โดยเฉพาะกับครูใหม่ที่มีภูมิความรู้สึกประหม่าและเกรียด

8. การเตรียมการสอนที่ดีจะช่วยประกันถึงการสอนที่ดี แผนการสอนไม่ได้มีประโยชน์แก่ครูเท่านั้น แต่จะมีประโยชน์ต่อบุคลากรและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย

9. แผนการสอนในอดีตจะเป็นประโยชน์กับครูที่ช่วยสอนแทน

รุจิร ภู่อาระ (2545 : 160) กล่าวถึงความสำคัญของแผนการสอนไว้ว่า

1. ใช้เป็นแนวทางในการทำบันทึกการสอน เพื่อให้สอนได้สะดวก เพราะผู้สอนสามารถเข้าใจและมองเห็นงานของตนได้ล่วงหน้าชัดเจน สามารถพิจารณาปรับปรุงการสอนให้เหมาะสมอยู่เสมอและคิดวางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ช่วยให้การรับงานของผู้สอนใหม่และการจัดผู้สอนเข้าแทน มีความต่อเนื่องกัน

3. ช่วยให้การสอนของผู้สอนเป็นไปตามหลักสูตร เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชนอยู่เสมอ

4. ช่วยให้ผู้บริหารเห็นแนวทางที่จะแนะนำให้ความร่วมมือและสนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนการสอน

5. ทำให้สะดวกในการประเมินผลและเป็นไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

กรมวิชาการ (2546 : 125) กล่าวถึงความสำคัญของแผนการสอนอาจจำแนกได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ช่วยให้ครูผู้สอนมีโอกาสในการพิจารณาส่วนประกอบต่าง ๆ ของบทเรียนดังกล่าวมาแล้วอย่างรอบคอบอันจะส่งผลถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. แผนการสอนที่ครูผู้สอนทำขึ้นเองเป็นการสร้างครูที่ดีเพราะครูผู้สอนมีโอกาสคาดการณ์ล่วงหน้าในกระบวนการเรียนการสอนซึ่งเป็นการเร้าให้ครูผู้สอนมีความคิดสร้างสรรค์

3. ทำหน้าที่เปรียบเสมือนผู้เตือนความจำให้แก่ผู้สอน ช่วยไม่ให้สับสน สามารถสอนได้ตรงตามจุดประสงค์ จัดกิจกรรมได้ตามขั้นตอน ใช้สื่อได้เหมาะสมและมีการวัดและประเมินผลเป็นระยะ ๆ

4. ป้องกันการใช้เวลาอย่างไร้ประโยชน์ การทำแผนการสอนช่วยให้ครูผู้สอนคำนึงถึงเวลาที่ต้องใช้ การเตรียมบทเรียนมากเกินไป จนเป็นการขัดเขี่ยความรู้ให้แก่ผู้เรียนไม่ส่งผลดีต่อการเรียนรู้ อาจทำให้ครูผู้สอนต้องสอนทบทวนซ้ำซากไปจนหมดเวลา

5. ช่วยให้เกิดความมั่นใจในการสอน

6. ช่วยให้การบริหารงานเป็นไปด้วยดี เพราะครูใหญ่และศึกษานิเทศก์ก็มีส่วนในการใช้แผนการสอนของครูเป็นข้อมูลในการวางแผนงานและการนิเทศการศึกษา

7. มีประโยชน์สำหรับครูผู้เข้าสอนแทนในกรณีที่ครูผู้สอนประจำ ไม่สามารถทำการสอนได้แต่ได้เตรียมการสอนไว้ล่วงหน้าและเก็บไว้ในที่ ๆ เพื่อนครูสามารถหยิบไปใช้ได้

8. เป็นหลักสูตรที่นักเรียนได้เรียน

ในการจัดทำแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักในการจัดทำแผนการสอน เริ่มตั้งแต่สามารถแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งสามารถวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อกำหนด กรอบการจัดการเรียนการสอน สามารถกำหนดโครงสร้างการสอนอันจะนำไปสู่การจัดทำรายละเอียดขององค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ มีผู้กล่าวถึง ดังนี้

บุรชัย ศิริมหาสาคร (2547 : 17) กล่าวถึงองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ว่าควรมีส่วนประกอบที่สำคัญ อย่างน้อย 3 ส่วน คือ

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน (Objective)
2. การเรียนการสอนที่บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ (Learning)
3. การวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้หรือไม่ (Evaluation)

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2545 : 298) กล่าวว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้เกิดจากความพยายามตอบคำถามต่อไปนี้

1. สอนอะไร (หน่วย เรื่อง ความคิดรวบยอด หรือสาระสำคัญ)
2. เพื่อจุดประสงค์อะไร (จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม)
3. ตัวสาระอะไร (โครงร่างเนื้อหา)
4. ใช้วิธีการใด (กิจกรรมการเรียนการสอน)
5. ใช้เครื่องมืออะไร (สื่อการเรียนการสอน)

6. ทราบได้อย่างไรว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ (การวัดผลประเมินผล)

เพื่อหาคำตอบดังกล่าว จึงกำหนดให้แผนการจัดการเรียนรู้ มีองค์ประกอบดังนี้
วิชา หน่วยที่สอน และสาระสำคัญ (ความคิดรวบยอดของเนื้อเรื่อง) จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ดังนั้นในการเขียน
แผนการจัดการเรียนรู้จึงต้องเขียนให้ครบหัวข้อดังกล่าว

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 93) กล่าวถึงองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้
ไว้ดังนี้

1. ชื่อหน่วยที่และชื่อหน่วย ชั้นที่สอน เวลาที่สอน
2. หน่วยการเรียนรู้จัดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ย่อย ก็คือ หัวข้อเรื่องการเรียนรู้
จะเป็นกี่แผน ขึ้นกับหัวข้อการเรียนรู้ที่กำหนดในสาระการเรียนรู้
3. จุดประสงค์การเรียนรู้ กำหนดมาจากผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
4. สาระการเรียนรู้ คือ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่เป็นหัวข้อย่อยที่จะสอน
5. กระบวนการจัดการเรียนรู้ คือ การกำหนดวิธีการสอน และกิจกรรมการเรียนรู้
ที่ครูและนักเรียนจะต้องปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน

6. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ คือการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล
เช่น การสังเกต การตรวจผลงาน การทดสอบ เป็นต้น การวัดผลและประเมินผลจะกำหนดเกณฑ์
การสังเกต การตรวจผลงานและพฤติกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการประเมินจากสภาพจริง

7. สื่อและแหล่งเรียนรู้ จะกำหนดหนังสือประกอบการเรียน สถานที่ที่จะศึกษา
วิทยาการ เป็นต้น

แผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้จะเป็นรูปแบบใดก็ตาม ย่อมประกอบด้วย
ส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. สาระสำคัญ
2. จุดประสงค์การเรียนรู้
3. เนื้อหา
4. กระบวนการเรียนการสอน
5. สื่อการสอน
6. วัดผลประเมินผล

แผนการจัดการเรียนรู้แบบพิศดาร (กรมวิชาการ. 2545 ข : 66)

เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีรายละเอียดมากขึ้น การลำดับกิจกรรมการเรียนการสอนแยกเป็นกิจกรรมที่ครูปฏิบัติ และสิ่งที่นักเรียนปฏิบัติ ดังตัวอย่าง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่.....วันที่.....เดือน.....พ.ศ.
 กลุ่มสาระการเรียนรู้.....ชั้นประถมศึกษาปีที่.....
 เรื่อง.....เวลา.....ชั่วโมง / คาบ

1. สาระสำคัญ
2. จุดประสงค์การเรียนรู้
3. จุดประสงค์ปลายทาง
4. จุดประสงค์นำทาง
 - 4.1.....
 - 4.2.....
 - 4.3.....
5. เนื้อหาสาระ
6. สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน จุดประสงค์นำทาง	กิจกรรมการเรียนการสอน		วิธีวัดผลระหว่างเรียน
	ครู	ผู้เรียน	

7. การวัดผลประเมินผล
8. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหาร
9. บันทึกผลหลังการสอน
 - 9.1 ผลการสอน
 - 9.2 ปัญหา / อุปสรรค
 - 9.3 ข้อเสนอแนะ / แนวทางแก้ไข

ประเภทของแผนการสอน แผนการสอนสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. แผนการสอนระยะยาว คือ การวางแผนการสอนเป็นรายภาคหรือรายปีซึ่งผู้สอน

กำหนดเนื้อหาเริ่มต้นด้วยเรื่องใดจบด้วยเรื่องใด ต้องทำให้เสร็จก่อนเปิดภาคเรียน แต่แผนการสอนรายปีนี้จะไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีสอน

2. แผนการสอนระดับหน่วย ผู้สอนจะกำหนดกิจกรรมให้ละเอียดลงไปว่าจะสอนอย่างไร สอนขั้นไหน ใช้เวลากี่คาบ มีจุดประสงค์อย่างไร ใช้สื่ออะไรบ้าง มีวิธีประเมินผลอย่างไร ซึ่งจะมีการเตรียมการสอนล่วงหน้าประมาณ 2-3 วัน เพื่อให้มีโอกาสดูสื่อ อุปกรณ์ และเตรียมนักเรียนได้

5. ลักษณะแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี

รุจิร ภูสาระ (2545 : 161) กล่าวถึงลักษณะของแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ดังนี้

1. แผนการสอนต้องเหมาะสมสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. แผนการสอนต้องเหมาะสมกับวัย และสติปัญญาของผู้เรียน
3. เนื้อหาที่จะสอนต้องกำหนดให้เหมาะสมกับเวลาและสภาพท้องถิ่นที่โรงเรียน

ตั้งอยู่

4. เรียงลำดับหัวข้อของเนื้อหา โดยเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมให้สัมพันธ์กับประสบการณ์ใหม่

5. จัดกิจกรรมหลาย ๆ ประเภทโดยพิจารณาให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน สภาพแวดล้อม เวลา การนำไปใช้

อาภรณ์ ชุนดี (2542 : 205) กล่าวถึงลักษณะของแผนการสอนที่ดีไว้ว่า แผนการสอนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. เป็นแผนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติมากที่สุด โดยมีครูเป็นผู้ชี้นำ ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้กิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินการไป สำเร็จตามความมุ่งหมาย

2. สอดคล้องกับหลักสูตรและแนวการสอนของกรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ
3. เขียนถูกต้องตามหลักวิชาการ เหมาะกับผู้เรียนและเวลาที่กำหนด
4. มีรายละเอียดมากพอที่จะทำให้ผู้อ่านสามารถนำไปใช้สอนได้
5. เน้นทักษะกระบวนการและใช้วัสดุท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน
6. ทุกหัวข้อในแผนการสอนมีความสัมพันธ์กัน
7. สามารถนำไปใช้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นพบ

คำตอบหรือทำสำเร็จได้ด้วยตนเอง

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2545 : 321) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีควรเป็นแผนการสอนที่ให้แนวทางการสอนแก่ผู้สอนอย่างชัดเจน ทั้งด้านจุดประสงค์การสอน เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล โดยเฉพาะแนวทางการจัดกิจกรรม

ควรเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ได้คิด ได้ทำได้แก้ปัญหา จะเกิดทักษะกระบวนการสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สุวิทย์ มุลคำ (2549 : 59) ได้กล่าวถึงลักษณะของแผนจัดการเรียนรู้ที่ดีไว้ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน (จะใช้สื่อ อุปกรณ์หรือแหล่งเรียนรู้ อะไรช่วยบ้างและจะใช้อย่างไร)
2. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้อย่างชัดเจนและนำไปสู่ผลการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ได้จริง (ระบุบทบาทของครูผู้สอนและผู้เรียนไว้อย่างชัดเจนว่า จะต้องทำอะไร จึงจะทำให้การเรียนการสอนบรรลุผล)
3. กำหนดสื่ออุปกรณ์หรือแหล่งเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน (จะใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผลใดเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้)
4. กำหนดวิธีวัดและประเมินไว้อย่างชัดเจน (จะใช้วิธีการและเครื่องมือในการวัดและประเมินผลใด เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้)
5. ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ (ในกรณีเมื่อมีปัญหาในการนำไปใช้ หรือไม่สามารถกำหนดการจัดการเรียนรู้ตามแผนนั้นได้ก็สามารถปรับเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นได้ โดยไม่กระทบต่อการเรียนการสอนหรือผลการเรียนรู้)
6. มีความทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ และสอดคล้องกับสภาพจริง ที่ผู้เรียนดำเนินชีวิตอยู่
7. แปลความได้ตรงกัน แผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนขึ้น จะต้องสื่อความหมายได้ตรงกัน เขียนให้อ่านเข้าใจง่าย กรณีมีการสอนแทนหรือเผยแพร่ ผู้นำไปใช้สามารถเข้าใจและนำไปใช้ได้ตรงตามจุดประสงค์ของผู้เขียนแผนการจัดการเรียนรู้
8. มีการบูรณาการ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี จะสะท้อนให้เห็นการบูรณาการแบบองค์รวมของเนื้อหาสาระการเรียนรู้และวิธีการจัดการเรียนรู้เข้าด้วยกัน
9. มีการเชื่อมโยงความรู้ไปได้อย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำความรู้หรือประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยงกับความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ และนำไปใช้ในชีวิตจริงกับการเรียนในเรื่องต่อไป

บุรชัย สิริมหาสาร (2547 : 17) กล่าวว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องตอบคำถามหลัก 3 ข้อได้คือ จัดการเรียนรู้เพื่ออะไร จัดการเรียนรู้อย่างไร จัดการเรียนรู้แล้วได้ผลตามที่ต้องการหรือไม่

สรุปได้ว่าแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องมีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ได้ลงมือปฏิบัติให้มากที่สุด โดยครูเป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ ส่งเสริม หรือกระตุ้น ให้กิจกรรมที่ผู้เรียนดำเนินการเป็นไปตามความมุ่งหมาย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบคำตอบ หรือทำสำเร็จด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนคอยกระตุ้นด้วยคำถามหรือปัญหาให้ผู้เรียนคิดแก้หรือหาแนวทางไปสู่ความสำเร็จในการทำกิจกรรมเอง เน้นทักษะกระบวนการมุ่งให้ผู้เรียนรับรู้และนำกระบวนการไปใช้จริง

ดัชนีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

1. ดัชนีประสิทธิผล

เชษฐ กิจระการ (2545 : 39) กล่าวถึงดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index) หมายถึง ตัวเลขที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน โดยการเทียบคะแนนที่เพิ่มขึ้นจากคะแนนการทดสอบก่อน กับคะแนนที่ได้จากการทดสอบหลังเรียน และคะแนนเต็ม หรือคะแนนสูงสุดกับคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียน

เมื่อมีการประเมินสื่อการสอนที่ผลิตขึ้นมา เรามักจะคิดถึงประสิทธิผลทางการสอน และการวัดประเมินผลทางสื่อ นั้น ตามปกติแล้วจะเป็นการประเมินความแตกต่างของค่าคะแนน ใน 2 ลักษณะคือ ความแตกต่างของคะแนน การทดสอบก่อนเรียน และคะแนนการทดสอบหลังเรียน หรือการทดสอบเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในการปฏิบัติส่วนมากจะเน้นที่ผลความแตกต่างที่แท้จริงมากกว่าผลความแตกต่างทางสถิติ แต่ในบางกรณีการเปรียบเทียบเพียง 2 ลักษณะก็อาจจะยังไม่เป็นการเพียงพอ เช่น ในกรณีของการทดลองใช้สื่อ การเรียนการสอนครั้งหนึ่งปรากฏว่า กลุ่มที่ 1 การทดสอบก่อนเรียนได้คะแนนร้อยละ 18 การทดสอบหลังเรียนได้คะแนนร้อยละ 67 และกลุ่มที่ 2 การทดสอบก่อนเรียนได้คะแนน จากการทดสอบทั้งสองกรณีมีพื้นฐาน (คะแนนทดสอบก่อนเรียน) แตกต่างกันซึ่งจะส่งผลถึงคะแนนสอบหลังเรียนที่จะเพิ่มได้สูงสุดของ แต่ละกรณี ได้เสนอดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index) ซึ่งคำนวณได้จากการหาความแตกต่างของการทดสอบก่อนการทดลอง การทดสอบหลังการทดลองด้วยคะแนนสูงที่สามารถเพิ่มขึ้นได้ โฮวน เสนอว่า ค่าความสัมพันธ์ของการทดลอง จะสามารถทำได้ถูกต้องได้อย่างแน่นอน ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของคะแนนพื้นฐาน (คะแนนทดสอบก่อนเรียนและคะแนนที่สามารถทำได้สูงสุด ดัชนีประสิทธิผลจะเป็นตัวชี้วัดถึงขอบเขตและประสิทธิภาพสูงสุด สื่อเว็บไซต์ให้ความสนใจค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนซึ่งเรียนจากร้อยละของกลุ่มทดลอง แล้วจึงหาร้อยละของกลุ่มควบคุมผลที่ได้จะแสดงถึงร้อยละที่เพิ่มขึ้น

(หรือลดลง) เปรียบเทียบกับคะแนนของกลุ่มควบคุมดัชนีประสิทธิผลมีรูปแบบในการหาค่าดังนี้

$$E.I = 0$$

จำนวนเศษของ $E.I$ จะเป็นเศษที่ได้จากการวัดระหว่างการทดสอบก่อนเรียน (P_1) และการทดสอบหลังเรียน (P_2) ซึ่งคะแนนทั้ง 2 ชนิด (ประเภท) นี้จะแสดงถึงค่าร้อยละของคะแนนรวมสูงสุดที่ทำได้ (100%) ตัวหารของดัชนีคือ ความแตกต่างระหว่างคะแนนทดสอบก่อนเรียน (P_1) และคะแนนสูงสุดที่นักเรียนจะสามารถทำได้ คอมาเว็ได้ปรับปรุงรูปแบบของการแสดงค่าดัชนีประสิทธิผลใหม่ โดยการคูณด้วย 100 เพื่อให้ค่าที่ออกมาเป็นร้อยละ ซึ่งช่วยให้ดูหรือตีค่าได้สะดวกขึ้น

ดัชนีประสิทธิผลสามารถนำมาประยุกต์เพื่อประเมินผลสื่อ โดยเริ่มจากการทดสอบก่อนเรียน ซึ่งเป็นตัววัดว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานอยู่ในระดับใด รวมถึงการวัดความเชื่อ เจตคติ และความตั้งใจของผู้เรียน นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบมาแปลงให้เป็นร้อยละ หาค่าคะแนนสูงสุด ที่เป็นไปได้ จากนั้นนำนักเรียนเข้ารับการทดลองเสร็จแล้วทำการทดสอบหลังเรียนนำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีประสิทธิผลโดยนำคะแนนก่อนเรียนไปลบออกจากคะแนนหลังเรียนได้เท่าใด นำมาหารด้วยค่าที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนสูงสุดที่ผู้เรียนจะสามารถทำได้ ลบด้วยคะแนนทดสอบก่อนเรียน โดยทำให้อยู่ในรูปร้อยละ

จากการคำนวณพบว่าค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าอยู่ระหว่าง -1.00 ถึง 1.00 หากค่าทดสอบก่อนเรียนเป็น 0 และการทดสอบหลังเรียนปรากฏว่านักเรียนไม่มีการเปลี่ยนแปลงคือได้คะแนน 0 เท่าเดิม

$$E.I = \frac{p_2 - p_1}{100 - p_1} = \frac{0\% - 0\%}{100 - 0\%} = \frac{0\%}{100\%} = 0.00$$

แต่ถ้าคะแนนทดสอบก่อนเรียน (P_1) = 0 และคะแนนทดสอบหลังเรียน นักเรียนทำได้สูงสุดคือ เต็ม $P_2 = 100$ ค่า $E.I$ จะเท่ากับ 1.00

$$E.I = \frac{p_2 - p_1}{100 - p_1} = \frac{100\% - 0\%}{100 - 0\%} = \frac{100\%}{100\%} = 1.00$$

และในทางตรงข้าม ถ้าคะแนนสอบหลังเรียนน้อยกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียนค่าที่ได้ออกมาจะมีค่าเป็นลบ เช่น $P_1 = 60\%$ $P_2 = 45\%$ ค่า $E.I$ จะเท่ากับ - 0.38

$$EI = \frac{P_2 - P_1}{100 - P_1} = \frac{45\% - 60\%}{100 - 60\%} = \frac{-15\%}{40\%} = -0.38$$

2. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนในการหาประสิทธิภาพ ดังนี้

2.1 การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ

เกณฑ์ประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หากแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพถึงระดับนั้นแล้ว แผนการจัดการเรียนรู้นั้นมีคุณค่าที่จะนำไปใช้สอนนักเรียนได้

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพกระทำได้โดยการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่องและพฤติกรรมขั้นสุดท้าย โดยกำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น E_1 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ E_2 คือ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ ซึ่งคิดเป็นร้อยละของผลเฉลี่ยของคะแนนที่ได้ ดังนั้น E_1/E_2 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ / ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ เช่น 80 / 80 หมายความว่า เมื่อเรียนจากแผนการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมตามแผนหรืองานได้ผลเฉลี่ยร้อยละ 80 และทำแบบทดสอบหลังเรียนได้ผลเฉลี่ยร้อยละ 80 การกำหนดเกณฑ์ E_1/E_2 โดยปกติเนื้อหาที่เป็นความรู้ความจำ มักจะตั้งไว้ 80 / 80 85 / 85 หรือ 90 / 90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะมักจะต่ำกว่านี้ เช่น 75 / 75

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้เกณฑ์ยอมรับประสิทธิภาพของแผนจัดการไว้ คือ 80 / 80 และมีระดับความผิดพลาด ± 2.5 โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตั้งแต่ 82.5 / 82.5 ขึ้นไป
2. เท่าเกณฑ์ เมื่อแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพไม่ต่ำกว่า 80 / 80
3. ต่ำกว่าเกณฑ์ เมื่อแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพต่ำกว่า 77.5 / 77.5

2.2 การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะภาษาไทย หมายถึง การนำแบบฝึกทักษะภาษาไทยไปทดลองใช้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงเพื่อนำไปสอนจริงให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2537 : 479 – 498) ได้ให้ความหมายของเกณฑ์ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะ คือ

เกณฑ์การหาประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นระดับที่ผู้จัดทำแบบฝึกทักษะมีประสิทธิภาพถึงระดับนั้นแล้วแบบฝึกทักษะนั้นก็มีความค่าที่จะนำไปสอนนักเรียน

เกณฑ์การหาประสิทธิภาพ กำหนดเป็นเกณฑ์ที่ผู้สอนคาดหมายว่าผู้เรียนจะเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนทั้งหมดต่อเปอร์เซ็นต์ของผลการทดสอบหลังเรียนของผู้เรียนทั้งหมด นั่น คือ E_1 / E_2 คือประสิทธิภาพของกระบวนการ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

ตัวอย่าง 80 / 80 หมายความว่า เมื่อเรียนจบแผนการเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนจะสามารถทำแบบฝึกหัดหรืองานได้เฉลี่ยร้อยละ 80 และทำแบบทดสอบหลังเรียนได้เฉลี่ยร้อยละ 80

การที่จะกำหนดเกณฑ์ E_1 / E_2 ให้มีค่าเท่าใดนั้น ให้ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาตามความเข้าใจ โดยปกติเนื้อหาที่เป็นความรู้ความจำมักจะตั้งไว้ 80 / 80 , 85 / 85 หรือ 90 / 90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะหรือเจตคติศึกษาค้นคว้าต่ำกว่านี้ เช่น 75 / 75 เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ไม่ควรตั้งเกณฑ์ไว้ต่ำ เพราะตั้งเกณฑ์ไว้เท่าใดก็จะได้ผลเท่านั้น

2.3 การทดสอบประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้

เมื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เป็นต้นฉบับแล้วต้องนำไปหาประสิทธิภาพเสร็จแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามขั้นตอน ดังนี้

2.3.1 ขั้น 1 : 1 (แบบเดี่ยว) คือ นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับนักเรียน 3 คน คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น

2.3.2 ขั้น 1 : 10 (แบบกลุ่ม) คือ นำแบบแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียน 6 – 10 คน คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น

2.3.3 ขั้น 1 : 100 (ภาคสนามหรือกลุ่มใหญ่) คือ นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้กับนักเรียน 30 – 100 คน คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามเกณฑ์ 80/80 โดยใช้สูตร ของ E_1 / E_2 ซึ่งวิธีหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้จะพิจารณาจากค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้หรือประสิทธิภาพของกระบวนการ

(E_1) และคะแนนจากการทดสอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนคิดเป็นร้อยละของคะแนนเต็ม หรือประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์ (E_2)

โดยที่ 80 ตัวแรก (E_1) คือ ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ย ที่ได้จากการทำกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน

$$E_1 = \frac{\frac{\sum X}{N}}{A} \times 100$$

เมื่อ E_1 แทน ประสิทธิภาพของกระบวนการ

$\sum X$ แทน คะแนนรวมของการทำกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้

N แทน จำนวนนักเรียนทั้งหมด

A แทน คะแนนเต็มของแบบฝึกทักษะและกิจกรรมทุกชุดรวมกัน

โดยที่ 80 ตัวหลัง (E_2) คือค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ย ที่ได้จากการทดสอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น

$$E_2 = \frac{\frac{\sum Y}{N}}{B} \times 100$$

เมื่อ E_2 แทน ประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์

$\sum Y$ แทน คะแนนรวมของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน

B แทน คะแนนเต็มของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน

N แทน จำนวนนักเรียนทั้งหมด

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

กูด (Good, 1957 : อ้างถึงใน วราภรณ์ ขาวสุทธิ, 2542 : 39) กล่าวถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า “หมายถึงความสามารถในการแสดงออกซึ่งความรู้และทักษะที่ได้เรียนไป” ขณะที่ ฮูเซน และเนวิลล์ (Husen and Neville, 1985, 35 อ้างถึงใน วราภรณ์ ขาวสุทธิ, 2542 : 40) ได้ให้ความคิดเห็นว่า “ผลสัมฤทธิ์เป็นคำที่มีความหมายกว้าง ซึ่งพอจะประมวลได้ว่า เป็นผลสะท้อนของความรู้ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ทักษะและความรู้กำลังพัฒนา”

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2530 : 29-32) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง คุณลักษณะ รวมถึงความรู้ความสามารถของบุคคล อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน หรือ คือ มวลประสบการณ์ทั้งปวงที่บุคคลได้รับจากการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพสมอง

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน อันเป็นผลเนื่องมาจากการได้รับการพัฒนาทักษะทางการเรียนรู้ ซึ่งสามารถวัดได้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2530 : 29-30) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อเป็นการตรวจสอบความสามารถของสมรรถภาพทางสมองของบุคคลว่า เรียนแล้วรู้อะไรบ้าง และมีความสามารถด้านใด มากน้อยเท่าใด เช่น พฤติกรรมการจำ ความเข้าใจการนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่ามากน้อยอยู่ในระดับใด

3. ลักษณะของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียน ในด้านพุทธิพิสัย ซึ่งเป็นการวัด 2 องค์ประกอบ ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิชาที่เรียน ดังนี้

1. การวัดด้านการปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถทางการปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ให้เห็นเป็นผลงานปรากฏออกมา ให้ทำการสังเกตและวัดได้ เช่น วิชาศิลปศึกษา พลศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องใช้ข้อสอบภาคปฏิบัติ ซึ่งการประเมินผลจะพิจารณาที่การปฏิบัติ และผลงานที่ปฏิบัติ

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถเกี่ยวกับ เนื้อหาวิชา รวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอนมีวิธีการสอบวัดได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 การสอบปากเปล่า การสอบแบบนี้มักจะกระทำเป็นรายบุคคลซึ่งเป็นการสอบที่ต้องการดูแลเฉพาะอย่าง เช่น การสอบปริญญานิพนธ์ ซึ่งต้องการวัดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ทำ ตลอดจนแง่มุมต่าง ๆ การสอบปากเปล่าสามารถวัดได้ละเอียดลึกซึ้ง และคำถามก็สามารถเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมได้ตามต้องการ

2.2 การสอบแบบให้เขียนตอบเป็นการสอบวัดที่ให้ผู้สอบเขียนเป็นตัวหนังสือตอบ ซึ่งมีรูปแบบการตอบอยู่ 2 แบบ คือ

2.2.1 แบบไม่จำกัดคำตอบ ซึ่งได้แก่ การสอบวัดที่ใช้ข้อสอบแบบอัตนัย หรือความเรียงนั่นเอง

2.2.2 แบบจำกัดคำถามซึ่งเป็นการสอบที่กำหนดคำตอบมาให้เลือก
การวัดผลสัมฤทธิ์ด้านเนื้อหาโดยการเขียนตอบนั้น เป็นที่นิยมแพร่หลายในโรงเรียนซึ่งเครื่องมือที่ใช้
ในการสอบวัด เรียกว่า วัดผลสัมฤทธิ์ หรือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

4. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 122) กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดผลการเรียนรู้ในเนื้อหาและจุดประสงค์ในรายวิชาต่าง ๆ ที่เรียนในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่างๆ เป็นเครื่องมือหลักของการวัดผล

สมนึก ภัททิยธนี (2546 : 73-97) กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง แบบทดสอบที่วัดสมรรถภาพสมองด้านต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ผ่านมาแล้ว แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น และแบบทดสอบมาตรฐาน

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น ที่นิยมใช้มี 6 แบบ ดังนี้

1.1 ข้อสอบแบบอัตนัยหรือความเรียงเป็นข้อสอบที่มีเฉพาะคำถาม แล้วให้นักเรียนเขียนตอบอย่างเสรี เขียนบรรยายตามความรู้ และข้อคิดเห็นของแต่ละคน

1.2 ข้อสอบแบบกาถูก-ผิด เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบที่มี 2 ตัวเลือก แต่ตัวเลือกดังกล่าวเป็นแบบคงที่และมีความหมายตรงกันข้าม เช่น ถูก-ผิด ใช่-ไม่ใช่ จริง-ไม่จริง เหมือนกัน-ต่างกัน เป็นต้น

1.3 ข้อสอบแบบเติมคำ เป็นข้อสอบที่ประกอบด้วยประโยคหรือข้อความที่ยังไม่สมบูรณ์ แล้วให้เติมคำ หรือประโยค หรือข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้นั้นเพื่อให้มีความสมบูรณ์และถูกต้อง

1.4 ข้อสอบแบบตอบสั้น ๆ ข้อสอบประเภทนี้คล้ายกับข้อสอบแบบเติมคำ แต่แตกต่างกันที่ข้อสอบแบบตอบสั้น ๆ เขียนเป็นประโยคคำถามสมบูรณ์ (ข้อสอบเติมคำเป็นประโยคหรือข้อความที่ยังไม่สมบูรณ์) แล้วให้ผู้ตอบเป็นคนเขียนตอบ คำตอบที่ต้องการจะสั้นและกะทัดรัดได้ใจความสมบูรณ์ ไม่ใช่เป็นการบรรยายแบบข้อสอบอัตนัยหรือความเรียง

1.5 ข้อสอบแบบจับคู่เป็นข้อสอบเลือกตอบชนิดหนึ่งโดยมีคำหรือข้อความแยกออกจากกันเป็น 2 ชุด แล้วให้ผู้ตอบเลือกจับคู่ว่า แต่ละข้อความในชุดหนึ่ง (ตัวขึ้น) คู่กับคำ หรือข้อความใดในอีกชุดหนึ่ง (ตัวเลือก) ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้ออกกำหนดไว้

1.6 ข้อสอบแบบเลือกตอบ คำถามแบบเลือกตอบโดยทั่วไปจะประกอบด้วย

2 ตอน คือ ตอนนำหรือคำถามกับตอนเลือกในตอนเลือกนี้จะประกอบด้วยตัวเลือกที่เป็นคำตอบถูก และตัวเลือกที่เป็นตัวลวง ปกติจะมีคำถามที่กำหนดให้นักเรียนพิจารณา แล้วหาตัวเลือกที่ถูกต้องมากที่สุดเพียงตัวเลือกเดียว จากตัวเลือกอื่น ๆ และคำถามแบบเลือกตอบที่นิยมใช้ตัวเลือกที่ใกล้เคียงกัน คูณกัน จะเห็นว่าทุกตัวเลือกถูกหมดแต่ความจริงมีน้ำหนักถูกมากน้อยต่างกัน

2. แบบทดสอบมาตรฐาน เป็นแบบทดสอบที่มีคุณลักษณะความเป็นมาตรฐาน 2

ประเภท คือ

2.1 มาตรฐานในวิธีดำเนินการสอบ หมายถึง ไม่ว่าจะนำแบบสอบนี้ไปใช้ที่ไหน เมื่อไร ต้องดำเนินการในการสอบเหมือนกันหมด แบบสอบนี้จะมีคู่มือ ซึ่งจะบอกว่าการใช้แบบสอบนี้ต้องทำอะไรบ้าง

2.2 มาตรฐานการให้คะแนน แบบสอบประเภทนี้มีเกณฑ์ปกติไว้สำหรับใช้ในการเปรียบเทียบคะแนน เพื่อจะบอกว่าการที่ผู้สอบได้คะแนนอย่างหนึ่งอย่างใด หมายถึงว่ามีความสามารถอย่างไร

สรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง แบบทดสอบที่วัดสมรรถภาพสมองด้านต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ผ่านมา แล้วแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการจัดทำแบบทดสอบมวลประสบการณ์ทั้งปวงที่บุคคลได้รับจากการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพสมองในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกทำเป็นแบบปรนัย มี 4 ตัวเลือก

5. กรอบแนวคิดในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 122-123) กล่าวว่า ในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลนั้น นิยมสร้างโดยยึดตามการจำแนกจุดประสงค์ทางการศึกษา ด้านพุทธิพิสัยของบloomและคณะ ที่จำแนกจุดประสงค์ทางการศึกษาด้านพุทธิพิสัยออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า การสร้างข้อสอบถ้าวัดตาม 6 ประเภทเหล่านี้ ก็จะมีความครอบคลุมพฤติกรรมต่าง ๆ กรอบแนวคิดที่ใช้กันมากเช่นกันในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์คือ วัดตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะกำหนดในรูปจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมครูผู้วิจัยจะออกข้อสอบตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ลักษณะนี้เป็นการวัดผลแบบอิงเกณฑ์

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

1. ความหมายของความพึงพอใจ

มีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้หลายท่าน ดังนี้

สุรางค์ โค้วตระกูล (2544 : 179) ได้เสนอไว้ว่าความพึงพอใจว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้ ความสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียนนอกจากจะขึ้นกับความสามารถแล้วยังขึ้นกับความพึงพอใจด้วย

ประสาธ อิศรปริดา (2547 : 300) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า หมายถึง พลังที่เกิดจากพลังทางจิตซึ่งเป็นภาวะภายในที่กระตุ้น พฤติกรรมเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์หรือเป้าหมายที่ต้องการ

อารี พันธัมณี (2546 : 43) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่สามารถส่งผลให้การทำงานหรืองานนั้น ๆ ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการได้

จากความหมายของความพึงพอใจดังกล่าว สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกทางบวกของนักเรียนที่แสดงออกทางพฤติกรรมหรือความคิดเห็น ที่ส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรืองานนั้น ๆ จนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการได้

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจมีหลายทฤษฎี ที่ได้รับการยอมรับ ดังเช่นการแบ่งความต้องการตามทฤษฎีของแมคคลีแลนด์ (David McClelland) ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (วรรณิ ลิ้มอักษร. 2541 : 141)

1. ความต้องการสัมฤทธิ์ผล (Need for Achievement) เป็นพฤติกรรมที่จะกระทำการใด ๆ เป็นผลสำเร็จดีเลิศตามมาตรฐานเป็นแรงขับที่นำไปสู่ความเป็นเลิศ

2. ความต้องการสัมพันธ์ (Need for Affiliation) เป็นความปรารถนาที่จะสร้างมิตรภาพและความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

3. ความต้องการอำนาจ (Need for Power) เป็นความต้องการควบคุมผู้อื่นมีอิทธิพลต่อผู้อื่น และต้องการควบคุมผู้อื่นทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of need)

มาสโลว์ (Maslow. 1970 : unpagued . อ้างถึงใน ประสาธ อิศรปริดา. 2547 : 310-312) ได้เสนอทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการของมาสโลว์ โดยอธิบายว่า มนุษย์มีความต้องการจากรดับพื้นฐานไปสู่ระดับที่สูงขึ้นดังนี้

1. ความต้องการทางสรีระ (Physiological Needs) ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ การพักผ่อนหลับนอน เพศ การหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด เป็นต้น
2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) ได้แก่ ความต้องการความอบอุ่น มั่นคง ต้องการการคุ้มครองและหนีจากอันตราย เป็นต้น
3. ความต้องการความรักและการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (Belongness and Love Needs) ได้แก่ ความต้องการเพื่อนหรือมิตร ต้องการผู้ร่วมงาน ต้องการคู่รักหรือครอบครัว
4. ความต้องการการยกย่องสรรเสริญ (Esteem Needs) ได้แก่ ความต้องการให้ผู้อื่นเคารพนับถือตน ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับว่าตนเองมีค่า หรือได้รับการยกย่องสรรเสริญ ต้องการเชื่อมั่นในความสามารถของตน ผู้ที่ล้มเหลวที่จะได้รับสนองตอบความต้องการนี้ อาจทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีปมด้อย หรือขาดความรู้สึกว่ามีผู้คอยช่วยเหลือค้ำจุน
5. ความต้องการรู้และเข้าใจ (Need to Know and Understand) เป็นความต้องการที่จะสัมฤทธิ์ผลทางปัญญา หมายถึง ความปรารถนาที่จะรู้ และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ด้วยความสนใจอย่างแท้จริง มาสโลว์มีความเห็นว่า ความต้องการตั้งแต่ขั้นนี้เป็นต้นไปจะไม่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกคน
6. ความต้องการด้านสุนทรียะ (Aesthetic Needs) ได้แก่ ความต้องการความเป็นระเบียบ (Order) สัจธรรม (Truth) และความงาม
7. ความต้องการสร้างประจักษ์ตนและการพัฒนาตามศักยภาพแห่งตน (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการที่จะเข้าใจตนเอง และรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ ต้องการที่จะคิดหรือกระทำให้สอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของตนเองอย่างสร้างสรรค์ และต้องการพัฒนาสูงสุดตามศักยภาพของตน

ทฤษฎีของมาสโลว์ แสดงให้เห็นว่า มนุษย์มีความต้องการตามลำดับขั้นจากขั้นต้น ไปสู่ขั้นที่สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ถ้าความต้องการขั้นต้นได้รับการตอบสนองก็จะทำให้เกิดความต้องการในขั้นต่อไปและเป็นการส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจเพิ่มมากขึ้นด้วย ฉะนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนต้องมีความเข้าใจในความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม อันจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน

3. การเสริมสร้างความพึงพอใจ

ประสาธ อิศรปริศา (2547 : 313) ได้กล่าวถึงการสร้างเสริมความพึงพอใจ ดังนี้

3.1 การสร้างความพึงพอใจที่ดีต่อการเรียน

3.1.1 จัดสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจและความสนุกสนาน

3.1.2 ครูต้องเป็นแบบฉบับที่ดีทั้งด้านความคิด ความประพฤติและการมีระเบียบ

วินัยด้านการเรียนรู้และสังคม

3.2 การเปลี่ยนแปลงความพึงพอใจที่ไม่ดีต่อการเรียน

3.2.1 ให้การแนะแนว โดยชี้แนะแนวทางปฏิบัติต่อการเรียนรู้ให้ถูกต้อง และเหมาะสม ซึ่ให้เห็นแนวโน้มที่จะตอบสนองในทางบวกต่อสิ่งที่ทำคุณประโยชน์แก่ตนเอง

3.2.2 พยายามให้การเสริมแรงที่ตรงกับความถนัดและความต้องการแก่เด็กแต่ละคนเพื่อให้กำลังใจที่จะเรียนรู้มากกว่าการลงโทษ

3.2.3 พยายามให้เด็กได้ลงมือกระทำเองและมีส่วนรับผิดชอบต่อนั้น เช่น การสอนโดยโครงงาน นักเรียนได้ศึกษาด้านคว่ำและลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและในที่สุดนักเรียนก็มีความพึงพอใจที่ดีต่อการเรียนรู้ในวิชานั้น ๆ

4. การวัดความพึงพอใจ

ประสาธ อิศรปริศา (2547 : 301) ได้กล่าวถึงการวัดความพึงพอใจไว้ดังนี้

4.1 หลักการวัดความพึงพอใจ

การวัดความพึงพอใจเป็นสิ่งที่ยุ่งยากพอสมควร เพราะเป็นการวัดคุณลักษณะภายในของบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึกหรือเป็นลักษณะทางจิตใจ คุณลักษณะดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงได้ง่าย แต่อย่างไรก็ตาม ความพึงพอใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ยังสามารถวัดได้ โดยอาศัยหลักการสำคัญคือการยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น (Basic Assumption) เกี่ยวกับการวัด

4.1.1 ความคิดเห็น ความรู้สึกหรือความพึงพอใจของบุคคลนั้นจะคงที่อยู่ช่วงหนึ่งนั่นคือความรู้สึกนึกคิดของคนเราไม่ได้เปลี่ยนแปลงหรือผันแปรตลอดเวลาอย่างน้อยจะต้องมีช่วงใดช่วงหนึ่งที่มีความรู้สึกของเรามีความคงที่ ทำให้สามารถวัดได้

4.1.2 ความพึงพอใจของบุคคลไม่สามารถวัดหรือสังเกตเห็นได้โดยตรง การวัดจะเป็นแบบวัดทางอ้อม โดยวัดแนวโน้มที่บุคคลแสดงออกหรือพฤติกรรมที่เป็นอยู่

4.1.3 ความพึงพอใจ นอกจากแสดงออกในรูปทิศทางของความรู้สึกนึกคิด เช่น สนับสนุนหรือคัดค้าน ยังมีขนาดหรือปริมาณความคิด ความรู้สึกนั้นอีกด้วย เช่น ระดับความมากน้อยของความพึงพอใจ

4.2 การวัดความพึงพอใจ ด้วยวิธีใดก็ตามจะต้องมีสิ่งประกอบ 3 อย่างคือ ตัวบุคคล สิ่งที่จะวัด มีสิ่งเร้า เช่น การกระทำเรื่องราวที่บุคคลแสดงความพึงพอใจตอบสนอง และสุดท้ายต้องมีการตอบสนองซึ่งจะออกมาในระดับต่ำ สูง มาก น้อย

4.3 สิ่งเร้าที่จะนำไปใช้เร้า ที่นิยมคือ ข้อความความพึงพอใจ (Attitude Statement) ซึ่งเป็นสิ่งเร้าทางภาษาที่ใช้อธิบายคุณค่า คุณลักษณะของสิ่งนั้น เพื่อให้บุคคลสนองตอบออกมาเป็นระดับความรู้สึก มาก ปานกลาง น้อย เป็นต้น

สรุปการวัดความพึงพอใจต้องอาศัยหลักการสำคัญคือการยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น
ความคิดเห็น ความรู้สึกหรือความพึงพอใจด้วยวิธีใดก็ตามจะต้องมีสิ่งประกอบ 3 อย่างคือ ตัวบุคคล
สิ่งที่วัด สิ่งเร้า เพื่อให้บุคคลสนองตอบออกมาเป็นระดับความรู้สึก มาก ปานกลาง น้อย

5. วิธีเขียนข้อความความพึงพอใจ

ชวลิต ชูกำแหง (2551 : 25-26) ได้กล่าวถึงวิธีเขียนข้อความแบบมาตราการวัด
ความพึงพอใจ (Attitude Scale) ว่าจะประกอบด้วยข้อคำถาม โดยทำหน้าที่เป็นตัวเร้าให้บุคคลแสดง
ความคิดเห็น ความรู้สึกออกมา การวัดความพึงพอใจจะได้ผลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด
ย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของข้อความที่ใช้ถาม การเขียนข้อความเพื่อวัดความพึงพอใจ จึงเป็นเรื่องสำคัญ
ที่ต้องพิจารณาโดยยึดหลักต่อไปนี้

5.1 ใช้ข้อความที่กล่าวถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เป็นปัจจุบัน

5.2 หลีกเลี่ยงข้อความที่เป็นข้อเท็จจริง ทำให้ไม่ทราบความรู้สึกหรือความคิดเห็น

ของบุคคล

5.3 ข้อความที่ใช้ต้องสามารถเดาความหมาย คือสามารถบอกความคิดเห็นของบุคคลได้

5.4 ข้อความนั้นต้องมีความเป็นปรนัย คือมีความชัดเจน มีความหมายแน่นอน ไม่ใช่

ภาษาวกวน หรือคลุมเครือ

5.5 ข้อความหนึ่ง ๆ ควรถามแสดงความคิดเห็นเพียงอย่างเดียว เช่น ไม่ควรให้ผู้ตอบ
แสดงความคิดเห็นโดยใช้ข้อความว่า “การสอนแบบบรรยายทำให้เสียเวลามาก ได้ผลการเรียนไม่ดี”
ควรแยกข้อความนี้ออกเป็นหลาย ๆ ข้อความ เช่น

5.5.1 การสอนแบบบรรยายทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย

5.5.2 การสอนแบบบรรยายทำให้ผู้เรียนขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

5.6 ข้อความที่ใช้ควรมีลักษณะกลาง ๆ เพื่อให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้
ทั้งทางบวกและทางลบ ควรหลีกเลี่ยงการใช้คำบางคำ เช่น เสมอ ทั้งหมด ไม่เคยเลย เท่านั้น
เพียงเล็กน้อย

5.7 หลีกเลี่ยงข้อความที่ไม่อาจแสดงความคิดเห็นได้ หรือข้อความที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ
ประเด็นที่จะพิจารณา เช่น ข้อความที่กล่าวออกนอกเรื่องที่จะศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

1. งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน

จากการที่ได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โครงงานที่ได้ มี นักการศึกษาทำการวิจัยไว้ ซึ่งจากการศึกษาประมวลได้ดังนี้

วิสัย จิตตะโคตร (2550 : 70-71) การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โครงงาน เรื่อง พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาล วัดพระโต อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนอนุบาล วัดพระโต อำเภอ เมือง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 42 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่ม แบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 7 แผน แบบประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียนของ นักเรียน แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 30 ข้อ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง พระธรรมคำสอนทาง พระพุทธศาสนาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ 92.93/81.43 แสดงว่า แผนการจัดการเรียนรู้ แบบโครงงานที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 2) ดัชนีประสิทธิผลของแผนการ จัดการเรียนรู้แบบ โครงงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง พระธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเท่ากับ 0.7480 หมายความว่า ผู้เรียนมีความรู้ เพิ่มขึ้นหลังจากเรียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงาน ร้อยละ 74.80 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 5 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบโครงงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ปิยะพร วิชาชัย (2550 : 92-93) ผลการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดย โครงงาน เรื่อง ฮิตสิบสอง คลองสิบสี่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนบ้านหินลาดวังดอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 32 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยโครงงาน เรื่อง ฮิตสิบสอง คลองสิบสี่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 8 แผน ใช้เวลาในการสอน 18 ชั่วโมง แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ชนิดเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ โดยโครงงาน เรื่อง ฮิตสิบสองคลองสิบสี่

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พัฒนาขึ้นมี ประสิทธิภาพ 87.23/86.88 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ มีค่าดัชนีประสิทธิผลของกระบวนการเรียนรู้มีความรู้ ด้วยแผน การจัดการเรียนรู้โดยโครงงานเท่ากับ 0.7785 หมายความว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าใน การเรียนขึ้น ร้อยละ 77.85 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดย โครงงานเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจต่อการจัดการ เรียนรู้ โดยโครงงาน เรื่อง ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ โดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านเนื้อหา ด้าน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน และด้านการวัดผล ประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด

ณัฐวรรณ มานิชพงษ์ (2550 : 99-100) การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงาน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง พลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 จำนวน 35 คน ได้มา โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียน หนองบัวบานวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงาน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง พลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 8 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน เป็นแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า 1) แผนพัฒนา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงาน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง พลเมืองดี ในวิถีประชาธิปไตย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 83.91 / 84.00 2) ค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงาน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม เรื่อง พลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเท่ากับ 0.6000 แสดงว่า นักเรียนมีความรู้ก้าวหน้าในการเรียนร้อยละ 60.00 3) นักเรียนมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรม การเรียนรู้โดยโครงงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง พลเมืองดีใน วิถีประชาธิปไตย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยรวมและเป็นรายข้อส่วนมากในระดับดี 4) นักเรียนที่เรียน ด้วยแผนพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงาน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง พลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

ปรีชา คิตชัยภูมิ (2550 : 90-91) การพัฒนาแผนการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบโครงงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกะพืดคอนขาววิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จำนวน 1 ห้องเรียน

จำนวนนักเรียน 27 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 9 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ผลการศึกษาพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบโครงงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.43/84.94 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนด 2) ค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบโครงงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เท่ากับ 0.72 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนร้อยละ 72 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยวิธีสอนแบบโครงงาน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก

ยุพิน ศรีฉัตรารักษ์ (2550 : 86-87) การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง มรรยาทชาวพุทธที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านนิคมหนองตาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุตรธานี เขต 3 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 30 คน ซึ่งได้มาด้วยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน จำนวน 7 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ แบบสอบถามความพึงพอใจ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับจำนวน 20 ข้อ ผลการศึกษาพบว่า 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง มรรยาทชาวพุทธ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการจัดกิจกรรมทั้ง 7 แผน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.20/89.55 2) ดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานทั้ง 7 แผน มีค่าเท่ากับ 0.6356 หมายความว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนคิดเป็นร้อยละ 63.56 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสาระการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมากที่สุด

สุทาส สุขเกษ (2550 : 69-70) การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงาน เรื่อง พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนชุมชนราษฎร์บำรุง อำเภอยุชบุรี จังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 โรงเรียนชุมชนราษฎร์บำรุง อำเภอยุชบุรี จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 42 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster

Random Sampling) รูปแบบที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงาน เรื่อง พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ตามสาระการเรียนรู้โดยโครงงานที่ผู้เรียน เลือกหัวข้อที่จะศึกษาจากเนื้อหาที่เรียนในชั้นเรียนมากำหนดเป็นหัวข้อ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงาน เรื่อง พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 6 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีค่าความยากตั้งแต่ .25 ถึง .80 และ อำนาจจำแนก B ตั้งแต่ .22 ถึง 1.00 ผลการศึกษาพบว่า 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงาน เรื่อง พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพ 83.55/87.37 2) ดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยโครงงาน เรื่อง พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เท่ากับ 0.75 คิดเป็นร้อยละ 75 แสดงว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

สุกรี รุ่งโรจน์ (2551 :112-113) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้ กลุ่มสาระการเรียนรู้อาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านบุญช่วย อำเภอพลับพลาชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบุรีรัมย์เขต 2 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนจำนวน 33 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้เวลาจำนวน 20 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการสอนแบบโครงงาน เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ อาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีค่าความยากตั้งแต่ 0.31-0.71 มีค่าอำนาจจำแนก (B) ตั้งแต่ 0.31 ถึง 0.86 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.81 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.34 – 0.67 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการสอนแบบโครงงาน เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ อาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 81.57/80.63 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2) ดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการสอนแบบโครงงาน เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ อาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เท่ากับ 0.6299 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนร้อยละ 62.99 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการสอนแบบ โครงงานเรื่องการประดิษฐ์ดอกไม้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ อาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21 อยู่ในระดับพึงพอใจมาก

บุญสม นุชสาย (2551 :87-88) การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง ชีวิตและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยใช้กิจกรรม
 การเรียนรู้แบบโครงงานกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนบ้านถนน
 (ประสมทรัพย์ประชานุกูล 1) อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่ม
 แบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรม
 การเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่องชีวิตและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษา
 ปีที่ 3 จำนวน 10 แผน เวลาเรียน 20 ชั่วโมง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นมัธยมศึกษา
 ปีที่ 3 เป็นแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (B) ตั้งแต่ 0.22 ถึง 0.82 มีค่า
 ความเชื่อมั่น (r_{cc}) เท่ากับ 0.76 แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษา
 ปีที่ 3 เป็นแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีค่าความยาก (p) ตั้งแต่ 0.42 ถึง 0.76 และค่า
 อำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.25 ถึง 0.87 มีค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.86 แบบวัดความพึงพอใจ
 ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ
 จำนวน 30 ข้อ ค่าอำนาจจำแนก (r_{xy}) แบบวัดความพึงพอใจตั้งแต่ 0.22 ถึง 0.84 ค่าความเชื่อมั่น (α)
 แบบวัดความพึงพอใจทั้งฉบับเท่ากับ 0.93 ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏดังนี้ 1) แผนการจัดกิจกรรม
 การเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่องชีวิตและสิ่งแวดล้อมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษา
 ปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 76.49/78.92 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่ตั้งไว้ 2) ค่าดัชนีประสิทธิผลของ
 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง ชีวิตและสิ่งแวดล้อม กลุ่มสาระการเรียนรู้
 วิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เท่ากับ 0.6143 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนร้อยละ
 61.43 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานมีทักษะ
 กระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
 4) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน โดยรวม
 และเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก

จากผลงานวิจัยในประเทศ พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานทำให้นักเรียน
 มีความกระตือรือร้นในการทำงาน และได้ฝึกการมีส่วนร่วมในกลุ่ม เป็นการพัฒนานักเรียน
 ในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นได้อีกทางหนึ่ง และการเรียนรู้แบบโครงงานส่งผลให้นักเรียน
 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น นักเรียนมีทักษะในการทำงานที่ดี นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้
 ได้ด้วยตนเอง และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้

งานวิจัยต่างประเทศ

จากที่ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โครงงาน ซึ่งมีนักการศึกษาได้ทำการวิจัยพอประมวลได้ดังนี้

ยุน (Yun. 2003 : 3850-A) ได้ศึกษาจริยศึกษาสำหรับนักเรียนปฐมวัย โดยใช้วิธีการสอนแบบ โครงงาน การศึกษาใช้วิธีการสังเกตเด็กวัย 4-6 ปี จำนวน 25 คน โดยสังเกตสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ตลอดภาคเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเด็กทำงานกลุ่ม และใช้การสัมภาษณ์ ครูและเด็ก ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผลการศึกษาพบว่า บริบทของการมีปฏิสัมพันธ์ของเด็ก สอดคล้องกันในการประชุมชั้นเรียน งานกลุ่มของแต่ละบุคคล และงานที่ปฏิบัติโดยร่วมมือกัน แต่งานที่ปฏิบัติโดยร่วมกันพบว่า เป็นที่นิยมมากที่สุดสำหรับการสอนจริยศึกษา ส่วนจริยธรรมแบบควบคู่กันไป ของงานกลุ่มแบบร่วมมือปฏิบัติ นั้น มีองค์ประกอบของบริบททางจริยธรรม ได้แก่ ความสนใจส่วนบุคคล งานที่กระตือรือร้น และผลสัมฤทธิ์ของหน่วยงานร่วมกันมาก งานกลุ่มของกลุ่มรายบุคคล หรือการประชุมชั้นเรียนการสอนแบบ โครงงานนี้ เหมาะกับการสอนเด็กปฐมวัย ทำให้เด็กมีความกระตือรือร้น และการเรียนการสอนแบบร่วมมือกัน เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย อาจทำให้เป็นสากลได้ตลอดชีวิตการเรียนใน โรงเรียน

โอเวน (Owen. 2002 : 563-A) ได้ศึกษาความสามารถของนักศึกษาครูในการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่สอนในรายวิชาระดับอุดมศึกษา กับสิ่งที่พวกตนสังเกตเห็นในการฝึกสอนในชั้นวิธีสอนแบบ โครงงาน ในการศึกษาได้ปริทัศน์ประเด็นปัญหา และเจตคติพัฒนาขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาครู จำนวน 2 คน ด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการศึกษาเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาครูมีเจตคติทางบวกต่อการวิจัย และทฤษฎีที่ได้รับการสอน ถึงแม้จะมีประเด็นปัญหาบ้าง แต่การให้กรอบการนำทฤษฎีไปใช้ สามารถช่วยนักศึกษาครูให้นักศึกษาได้พยายามนำไปใช้จริง การให้กรอบวิธีการสอนแบบ โครงงานช่วยนักศึกษาครูในการปฏิบัติเชิงพัฒนาที่เหมาะสมไปใช้ได้

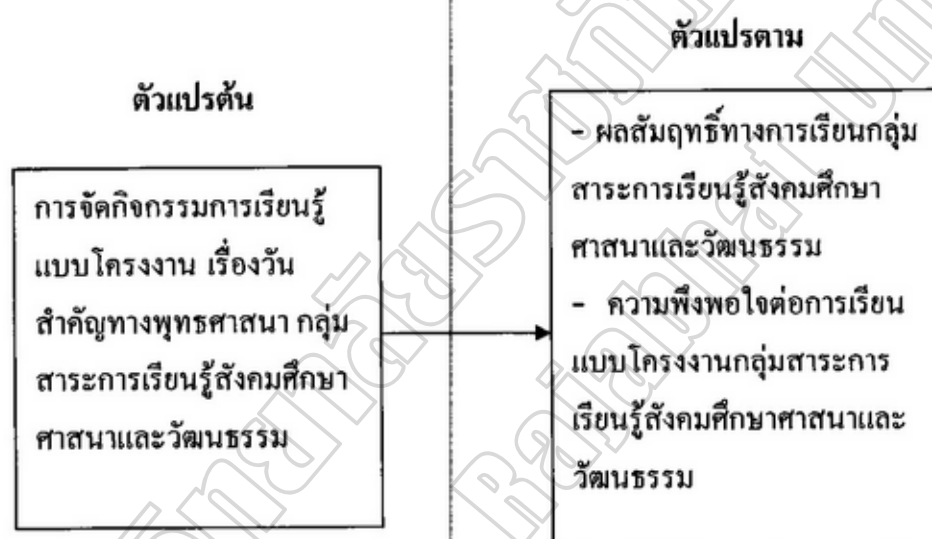
คลาร์ก (Clark. 2001 : 2014-A) ได้ศึกษาครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 คนหนึ่งในโรงเรียนเขตเมืองใหญ่ ในขณะที่เธอเริ่มเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติการสอนของเธอในการทำการสอนแบบ โครงงาน โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะตาม โครงการใน โรงเรียนของเธอ โครงการนี้มุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียน รวมทั้งผู้บริหาร โรงเรียน ผู้ประกอบอาหาร ยามและเจ้าหน้าที่ห้องสมุด การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกตชั้นเรียน สังเกตการณ์ร่วมวางแผน และการประชุมที่ใช้การบรรยายสรุปร่วมกับผู้ศึกษาค้นคว้าซึ่งมีบทบาทในฐานะผู้ให้คำปรึกษาแก่ครูนั้น นอกจากนี้ครูคนนั้นยังมีวารสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์ได้ตอบกับผู้ศึกษาค้นคว้าในขณะที่ดำเนินการศึกษาค้นคว้าผลการศึกษาพบว่า สิ่งที่พยากรณ์อุปสรรคที่ครูเผชิญอยู่ในขณะที่ใช้การสอนแบบ โครงงานมีดังนี้ 1) การจัดพฤติกรรมที่ทำทาบ

ของนักเรียนในกลุ่มเล็ก ๆ 2) การวางแผนสำหรับบรรยากาศภายในโรงเรียนที่มุ่งเน้นการสอนตรงเกี่ยวกับทักษะการสอบ

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศพบว่า พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน ทำให้นักเรียนมีเจตคติทางบวก สามารถช่วยนักเรียนนำไปใช้จริง และการเรียนรู้แบบโครงงาน ยังช่วยมีการปฏิบัติเชิงพัฒนาที่เหมาะสมไปใช้ได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องวันสำคัญทางพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 มีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย